

№ 3.

20 ოქტომბერი
Октябрь

1918 წ.
ეკონომისტი
ბიზნისი

საქართველოს ეკონომისტი

ორკვირეული ჟურნალი

ЭКОНОМИСТЪ ГРУЗИИ

ДВУХНЕДЕЛЬНЫЙ ЖУРНАЛЪ

რედაქციის მისამართი:

ვერის დაღმართი სახლი № 5, ბინა № 5. რედაქტორი დ. თოფურიაძე.

Адресь редакци:

Верійскій спускъ д. № 5, кв. № 5. Редакторъ Д. А. Топуридзе.

შ ი ნ ა ა რ ს ი.

ქართულად:

1. ადმინისტრაციული გადამიჯვნა და ერობა. გ. შენდელევი.
2. საქართველოს რკინის გზის ელექტროფიკაცია ინჟ. ბ. ჭიჭინაძე.

რუსულად:

3. სავაჭრო ხელშეკრულებათა შესახებ. დ. თაფუჩაძე.
4. სატყეო მრეწველობის პერსპექტივები დამოუკიდებელ საქართველოში. პახარ.
5. საკუთარ ფინანსიურ სისტემის მნიშვნელობა სახელმწიფოსათვის ვ. ვოიტინსკი.
6. გზები ინდოეთისაკენ. შხეპტაევა.
7. სოციალური პოლიტიკა და მუშათა დაზღვევა. გ. შენდელევი.

ქრონიკა.

С о д е р ж а н и е.

На грузискомъ:

1. Административный передѣлъ и Земство Г. Менделевъ.
2. Электрофикація желѣзныхъ дорогъ Грузіи. Инж. Б. Чичинадзе.

На русскомъ:

3. Къ вопросу о торговыхъ договорахъ. Д. Топуридзе.
4. Лѣсопромышленные перспективы въ независимой Грузіи. Пахарь
5. Значеніе собственной финансовой системы для государства. В. Войтинскій.
6. Пути въ Индію Шепотьевъ.
7. Соціальная политика и страхованіе рабочихъ Г. Менделевъ.
8. Хроника.

ადმინისტრაციული გადავიჯვნა და პრობა.

I.

ვიდრე საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოცხადდებოდა, ადმინისტრაციულ გადავიჯვნის საკითხს ამიერ კავკასიაში უკავშირებდნენ ნაციონალურ პრობლემის გადაჭრას.

რევოლუციის შემდეგ, ნაციონალურმა შუღლმა მიიღო ისეთი ხასიათი, რომელიც დაღუპვას უქაღდა რევოლუციის მონაპოვართ და აჩაღებდა ნაციონალურ და სამოქალაქო ომის ცეცხლს. სწორეთ ამ დროს წარმოდგა იდეა ადმინისტრაციულ გადავიჯვნისა, რომლის მიზანია — ერთა შორის დამოკიდებულება მოაგვაროთ, ერთფეროვანათ დასახლებულ ოლქების ცალკე ერთეულების გამოყოფით

სომხის და მაჰმადიან ერების მომქმედი ძალები იმდენათ შეურიგებელი შეიქნენ, რომ, მიუხედავათ ქართველ დემოკრატიის დიდი ცდისა, საერთო ოჯახში მათი გაჩერება შეუძლებელი შეიქნა. დასავლეთ ამიერკავკასიისთვის კი, ე. ი. საქართველოს რესპუბლიკის ტერიტორიისთვის, ადმინისტრაციულ გადავიჯვნის საკითხი თავიდანვე არ წამოყენებულა.

II

განზრახული ადმინისტრაციული გადავიჯვნა, რომელიც ხდება საერობო ერთეულების შექმნის წინ, სულ სხვა ხასია-

თისაა, ვიდრე იგი დაშორებულია საერთაშორისო მნიშვნელობას და თითქო პოლიტიკურსაც, მარა მიუხედავათ ამისა მთაგრობის და ყველა საზოგადოებრივი პოლიტიკური წრეების ყურადღება აქეთკენ არის მიპყრობილი.

ამისათვის საჭიროა აზრთა გაცვლა-გამოცვლა; ამას მოითხოვს საკითხის ნამდვილი გადაჭრა. მუდამ უნდა გვახსოვდეს, რომ როგორც არ უნდა იყოს პროექტი თავისი შინაარსით, საიდანაც არ უნდა გამოდიოდეს ის, ვინაიდან მას აქვს დიდი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა, საზოგადოებას და მცხოვრებთ აქვთ უფლება მოითხოვონ, რომ ამ საკითხის გადაჭრა არ იყოს დამოკიდებული ამა თუ იმ უწყებათა თააზირზე, თუნდ მასში ღებულობდნენ მონაწილეობას მომზადებული და საქმის კარგად მცოდნე პირები, არამედ ის უნდა გადაეცეს ადგილობრივ განსახილველათ საერობო კრებებს. მთავრობა და საპარლამენტო ორგანოები მხოლოდ ასე ყოველმხრივთ გარკვევის შემდგომ შესძლებენ სისწორით და უმტკინველოდ ცხოვრებაში გატარებას.

III

ძველი ადმინისტრაციული დანაწილება გუბერნიებთ, მაზრებთ, რაიონებთ და საზოგადოებებთ არ შეესაბამება სახელ-

მწიფოს ინტერესებს, როგორც მმართველობის მხრივ, ისე სამეურნეო, ტოპოგრაფიულ და ეტნოგრაფიულ პირობებით.

საქართველოს ტერიტორია შეიცავს 54492 კვადრატულ ვერსის სივრცეს, სადაც სცხოვრობს დაახლოებით ორი მილიონი სული მცხოვრებთა *). ორი საგუბერნიო ადმინისტრაციული ორგანოების არსებობა არ არის აუცილებელი. შინაურ საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური აპარატი მშვენივრად შეასრულებს გუბერნიის მმართველთა ფუნქციებს. ამავდროს განზრახულია თფილისის გუბერნიის მაზრებიდან შეიქმნეს 13 მაზრა, ხოლო ქუთაისის გუბერნიის 7 მაზრიდან 12, სოხუმის ოლქში კი 2 მაზრა.

ამგვარათ განზრახულია სულ 27 მაზრის შექმნა რაც მოგვცემს 27 სამაზრო საერობო სამმართველოს.

მცირე საერობო ერთეულები შეთანხმებულია სასოფლო საზოგადოების ტერიტორიასთან. ხოლო ადგილობრივ მმართველობის საქმეების გასაადვილებლათ საერობო დაწესებულებათათვის, რომელნიც მხოლოდ ადგილობრივ მეურნეობის საქმეებს აწარმოებენ, პროექტი სცდილობს განსაზღვროს ერობის და ადმინისტრაციის ვაგლენის სფეროები, სადაც ადგილობრივი მმართველობა სრულიად ადმინისტრაციის ხელში იქნება, ხოლო ერო-

*) ახალციხე — ახალქალაქის და კარსის რაიონები გამოირიცხულია, უკანასკნელი ცნობების უქონლობის გამო.

ბა აკეთებს ადგილობრივ მეურნეობის საქმეებს.

IV

იაფი მმართველობა — საუკეთესოა, მაგრამ ეს ყოველთვის ასე არ არის. არსებულ საკითხში გუბერნიების გაუქმებით და მაზრების შექმნით სახელმწიფო ბიუჯეტს კიდევ უფრო მეტი ტვირთი დააწევება, ხოლო მრავალ სამაზრო საერობო ერთეულების შექმნა მთელი თავისი ხარჯებით საერობო თანხას მოაკლდება, რაც მეტად დიდ ვაგლენას იქონიებს მცხოვრებთა მიმდინარე აუცილებელ საქიროებათა დაკმაყოფილებაზე. საგუბერნიო და საოლქო ადმინისტრაციის პირად შემადგენლობის ხარჯები გამოიხატება წლიურათ 87,000 მან. (გარდა საკანცელიარიო ხარჯებისა). სამაზრო კომისრების და მათ თანაშემწეთა ჯამაგირები უდრის 244,800 მან. ხოლო მაზრების გადიდება 13-თ გამოიწვევს კიდევ დამატებითი ხარჯებს - 210,000 მან. თუ მივიღებთ მხედველობაში საკანცელიარიო, სამეურნეო და სხვა ხარჯებს, მაშინ გადიდება გამოიხატება დაახლოებით 500,000 მანეთი წლიურათ. ამჟამად საერობო მმართველობის ხარჯების გამოსარკვევათ მასალა არ მოგვეპოვება, მარა თუ ავიღებთ მინიმალურ შემადგენლობას მმართველობისა და ასევე მინიმალურ ჯამაგირებს, მაშინ დაახლოებით მივიღებთ შემდეგს:

- 1) საგუბერნიო საერობო თვითმმართველობისთვის:

თამგდომარეს	10,800 მან.	წლიურათ
მიმოსვლისთვის	1000	„ „
გამგეობის 3 წევრს	25,000	„ „
მიმოსვლისთვის	1000	„ „
გამგეობის მდივანს	7200	„ „
ბუხგალტერს	7200	„ „
მისი თანაშემწეს	6000	„ „
3 განყოფილებათა		
გამგეებს	16,200	„ „
3 გადამწერელს	12,600	„ „
ბინა	5000	„ „
საკანცელარიო და		
სამეურნეო ხარჯები	6000 მან.	„ „
3 მოსამსახურეს	9000	„ „
ს უ ლ	109,200 მან.	„ „

ეს ჯამაგირები ეხლანდელ სიძვირის მიხედვით მეტად მცირეა, ხოლო აქ მხედველობაში არ გვაქვს საგუბერნიო ინჟინერების, ექიმების, სტატისტიკოსების და სხვათა ჯამაგირები.

სამაზრო სამროგო თვითმართვებობისათვის.

თამგდომარეს	8400 მან.
მიმოსვლისთვის	1000 „
2 გამგეობის წევრს	14400 „
მიმოსვლისთვის	2000 „
მდივანს	6000 „
ბუღალტერს	6000 „
მის თანაშემწეს	5400 „
2-ს განყოფილებათა მმართველს	9600 „

3 გადამწერელს	36,000
საკანცელარიო ხარჯები	3500 „
2 მოსამსახურეს	4800 „
ბინა	2000 „
ს უ ლ	73900 მან.

სოხუმის ოლქის გამოკლებით, ორი საგუბერნიო საერობო თვითმართველობა ჯდება 218400 მან. წლიურათ; ხოლო 14 სამაზრო საერობო თვითმართველობები 1,034,600 მ.; ერთად კი 1,253,000 მ. დამატებითი ხარჯები განზრახულ ახალ 13 მაზრის შესანახათ გამოიხატება 951,600 მ. წლიურათ.

როცა გავაუქმებთ საგუბერნიო ერობებს აღმინისტრაციული გადამიჯვნა გამოიწვევს ხარჯების გადიდებას 733,200 მ. მთელი საერობო შემოსავალი 1915—17 წ: კი უდრის 1,983,203 მანეთს, ხოლო როცა ამ შემოსავალს გავადიდებთ 500% და ყველა გადასახადები ხაზინაში დაუბრკოლებლათ და წესიერათ შევა, მაშინ ერობათა შემოსავლის ბიუჯეტი აღწევს 9,916,015 მანეთს.

ხარჯების გადიდება 733,200 მ. კი აუტანელი შეიქნება საერობო კასისათვის. მიუხედავათ ამისა ფინანსიურ დაბრკოლებათ არ უნდა მივსცეთ გადამჭრელი მნიშვნელობა პროექტის მიღების დროს, თუ კი არის ამავე დროს რაიმე სხვა საყურადღებო მიზეზები და გასამართლებელი საბუთები. საგუბერნიო და სარაიონო ერობათა გაუქმება არ იწვევს არავითარ წინაღმდეგობას ვინაიდან ამას შესაძლებ-

ლად ხდის საქართველოს რესპუბლიკის მცირე ტერიტორია. ახალი საერობო დებულების ძალით, რომელიც დამტკიცებულია ამიერ კავკასიის კომისარიატის მიერ 1918 წ. 25 იანვარს მთელი ადგილობრივი მმართველობა გადადის საერობო თვითმმართველობათა ხელში. ამ დებულების მე 7 მუხლის ძალით გუბერნიის კომისარს მინდობილი აქვს მხოლოდ ზედამხედველობა საგუბერნიო და სამაზრო თვითმმართველობათა მოქმედებაზე. ეს ფუნქციები შეიძლება გადაცემულ იქმნენ შინაგან საქმეთა სამინისტროზე, რომელსაც 134 და 135 მუხლების ძალით უფლება ეძლევა დაამტკიცოს ამ მუხლებში აღნიშნული ზოგიერთი დადგენილებანი საერობო კრებებისა.

საერობო დებულების შეცვლა და საგუბერნიო ერობის უფლების სამაზრო ერობებზე გადაცემა ბადებს დიდ ეჭვებს. არის მთელი რიგი საერობო მეურნოებისა, რომელიც მოითხოვს ერთგვარობას და გაერთიანებას არსებულ საგუბერნიო ერთეულ ადმინისტრაციულ საზღვრებში.

ყოველ სამაზრო ერობას არ ძალუძს შეინახოს ცენტრალური საავადმყოფო ყველა საჭირო განყოფილებებით: ქირურგიულით, ფისიხიატრიულით, ტერაპევტიკულით, ვენერიულით, ბაქტერიოლოგიურით და სხვა. სამაზრო ერობა ვერ შესძლებს საერობო ქონების ცეცხლისაგან, სეტყვისაგან, წყალდიდობისაგან და სხვათა დაზღვევას. მესამე რეზერვი, რომელიც

უზრუნველყოფს თანხის გადახდას, გადაზღვევა, ტარიფების გამომუშავება, ერთგვარი წესების გამოცემა ზარალის ლიკვიდაციის დროს, რაიცა შეიცავს საგუბერნიო ერობათა კომპეტენციას.

მაზრებზე საერობო და სახელმწიფო გადასახადების გაწერა, მოხმარა სპეციალურ საგზაო თანხის გზების გასაკეთებლათ, შედგენა საერთო გეგმის გზების გასაყვანათ, არ შეიძლება ჩავაბაროთ სრულიად სამაზრო ერობას, ვინაიდან ასეთ პირობებში გზების მაგისტრალი მიიღებს მეტად აჭრელებულ სახესა და სხვა.

საქართველოში არსებული მაზრები მეტად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან ტოპოგრაფიულათ და სხვა. ამის და მიხედვით ზოგი მაზრები უკეთეს პირობებშია, ხოლო ზოგი უარეს. საგუბერნიო ერობების მოვალეობა კი იმაში მდგომარეობს რომ ზოგი მაზრების ზედმეტ საერობო შემოსავლით დაფაროს სხვა, უფრო ღარიბ მაზრების საერობო ხარჯები.

როცა გამოკლებთ ხარჯებს საგუბერნიო ერობების შესანახათ დაახლოვებით 218—400 მანეთით, ამით საერობო საქმეს დიდი დანაკლისი ეძლევა, ვინაიდან არ იარსებებს ერთი გამაერთიანებელი ორგანო. გუბერნიაში კი სრულიად საკმარისია იყოლიოთ ერთი იურისკონსულტი ინჟინერი, ექიმი, არქიტექტორი და სხვა. ხოლო სამაზრო ერობებთან კი აუცილებელია მაშინ მცოდნე პირთა კოლეგიების

შექმნა, რაც გაზრდის საერობო თვით-მართველობის შესანახ ხარჯებს.

შეუძლიათ გვითხრან რომ სამაზრო და საზოგადოებათა ერობების მოქმედების გასაერთიანებლათ და საერთო მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ კანონი ნებას გვაძლევს შევქმნათ საერობო კავშირები.

ეს შეხედულება სრულიად არ ჩრდილავს საგუბერნიო ერობათა მნიშვნელობას. კანონი ნებას იძლევა კავშირებმა გამოყოს განკარგულებათა და აღმასრულებელი ორგანოები, რომელთა შემწევობით კავშირები თავის აზრს გამოხატვამენ სამოქალაქო და ეკონომიურ მოქმედებაზე, მარა ყველაფერი ეს წინასწარ შეთანხმებით და კანონის თანახმათ ხდება. ასეთ ორგანოთა შენახვა საერობო კასას და უჯდება არა ნაკლები, ვიდრე საგუბერნიო ქონებათა შენახვა.

იურიდიული სახე ამ კავშირებისა, ემყარება ურთიერთ შეთანხმებაზე. ისინი არ არიან ადგილობრივ თვითმართველობის ორგანოები, არც აქვთ უფლება გადასახადების გაწერისა და სავალდებულო დადგენილებათა გამოცემისა. კავშირის დაარსება, მისი ვადა, არსებობის შეწყვეტის პირობები, მათი მიზანი, განისაზღვრებიან კავშირში შესულ ერობათა ერთეულობის ურთიერთ შეთანხმებით. აქედან აშკარაა, რომ ერობათა კავშირები, მიუხედავთ მათი დიდი ეკონომიური და პოლიტიკური მნიშვნელობისა, საგუბერნიო ერობათა

აღვილებს ვერ დაიქვერდება მნიშვნელობის ტერიტორიის შემცირებით, ფიქრობენ მთავრობის ხალხთან დაახლოვებას და მათ შორის უფრო მჭიდრო ორგანიულ კავშირის შექმნას.

ამ საკითხს შეიძლება მიუდგეთ ორი მხრიდან. ერთია ადმინისტრაციულ-მილიციონური (მართვა-გამგეობის გაადვილება) და მეორე კი საერობო-სამეურნეო და ფინანსიური.

ადმინისტრაციული ძალა ჩვენში სრულიად საკმარისია. მისი შენახვა სახელმწიფოს უჯდება 28 მილიონი შანეთი, თითქმის ოთხჯერ მეტი, ვიდრე ეხლა ჯდება მთელი საერობო მეურნეობა.

ამავე დროს კი მთელი საადმინისტრაციო-მილიციის აპარატი დაავთმყოფებულია, ვინაიდან არ მოგვეპოება საკმაროიციხვი პატიოსან, გამოცდილ და დემოკრატ ადმინისტრატორებისა. მაზრათა რიცხვის გამრავლება კი კიდევ უფრო გააუარესებს შექმნილ მდგომარეობას, შრომის ნაყოფიერებას დააქვეითებს და უბრალო ზედმეტ ხარჯებს გამოიწვევს. მმართველობის გასაადვილებლათ და გასაუმჯობესებლათ განსაზღვრულ პირობებში მიზანშეწონილი იქნებოდა შეგვექმნა მაზრების ისეთი ტერიტორია, სადაც მცხოვრებთა რიცხვი 70000, ან 80000 იქნებოდა. ცენტრსა და განაპირა ადგილებს შორის მანძილი შემოკლდებოდა და მაზრის კომისარი ადვილათ ადევნებდა თვალყურს წესრიგს, შესძლებდა ძალების შე-

ჯგუფებას ანარქიასთან საბრძოლველათ და სხვა.

დღევანდელ პირობებში კი, როცა ანარქია თითქმის ჩამქრალია, და სახელმწიფო იტანჯება ყველაზე უფრო (ვლ. ვოიტინსკის ტერმინით) ეკონომიურ და სამეურნეო ცხოვრების სიღამბლით, როცა ადგილობრივი მმართველობა უნდა გადაეცეს ერობას, მაშინ არ არის აუცილებელი ადმინისტრატიულ პირთა გამარაგლება.

ერობას ვერვინ წაართმევს უფლებას ადგილობრივ მმართველობისას, ვინაიდან რუსეთის ერობათა განვითარებამ დამტკიცა, რომ მმართველობასა და ადგილობრივ მეურნეობას შორის არის მეტად მჭიდრო კავშირი. მხოლოდ ასეთ ურთიერთ განწყობილ მუშაობით არის შესაძლებელი ნორმალური განვითარება ხალხის კეთილდღეობისა.

მუდმივი შეჯახება ერობათა და ადმინისტრაციის შორის აბრკოლებდა მუშაობას. რამდენათ დემოკრატიული უნდა იყვეს მთავრობა, მიუხედავად ამისა ადგილობრივად მისი წარმომადგენლები, თავის მდგომარეობის გამო, კონსერვატორები არიან. ერობამ უნდა ჩააბნას მუშაობაში სოფლის და მაზრების ყველა ცოცხალი და შემომქმედი ძალები. ყოველდღიური კულტურული და სამეურნეო მუშაობა გააღვიძებს და გაანვითარებს ხალხის თვით-მოქმედებას და შეაჩვენებს

ბასუხისმგებლობას მართვა გამეფებისა და სამეურნეო ცხოვრებაში.

VI.

არსებულ მაზრების კიდევ უფრო დანაწილება საერობო-სამეურნეო და ფინანსიური შეხედულებით სრულიად მიუღებელია.

მაზრები შეიცავენ 1869 კვადრატულ ვერსის სივრციდან 6007 კვად. ვერსამდე, ხოლო მოსახლეობა 49350 სულიდან (თიანეთის მაზრა) 226,562 სულამდე (გორის მაზრა) როცა გავანაწილებთ, მაგალითად, გორის მაზრას სამ ადმინისტრატიულ ერთეულათ, ახლად შექმნილ ერთეულებში მეექვსევა თვითეულში 74187 სული.

უნდა მივიღოთ მხედველობაში, რომ წასრულ სამი წლის განმავლობაში საერობო გადასახადი სულზე განისაზღვრებოდა 50 კაპ. თუ გავადიდებთ 500%, მაშინ მივიღებთ 2 მ. 50 კ., რაც შეადგენს ყოველ ახლად შექმნილ მაზრაში 186,467 მან. ზემოთ მოყვანილ ანგარიშებით სამაზრო ერთობის შენახვა ჯდება 73,200 მ., ხოლო ადგილობრივ საკიროებათა დასაკმაყოფილებლათ რჩება (186467 - 73200) = 113287 მან. ასეთ პირობებში საერობო მეურნეობის წარმოება მეტად ძნელია. კიდევ უფრო ცუდ პირობებშია, მაგალითად, დუშეთის და თიანეთის მაზრები. ვინაოდან აქ არ არის მჭიდრო მოსახლეობა და თვით მაზრებიც ეკონომიურათ ღარიბია. ამისათვის ერობის

მუშაობას ბევრი დამაბრკოლებელი მიზეზები გადაეღობება. მარა თუ გავზრდი ამ ერობათა ფინანსიურ და ეკონომიურ ძლიერებას, სხვა მაზრების ხარჯზე, ეს არ იქნება რაციონალური ზომა და მიგვიყვანს ყველა ერობათა გათანასწოლებულ უძღურებასთან.

ამ ორი მაზრის ერობებს თავიდანვე მოუხდებათ დიდი შრომის დახარჯვა, რათა ეკონომიური ძლიერება მაზრების გაზარდონ გზების გაყვანით, სასოფლო მეურნეობის ინტენსიურ განვითარებით და სხვა. მარა საგუბერნიო ერობამ და მთავრობამ მათ პირველ დღიდანვე დახმარება უნდა გაუწიოს. კერძოდ, უღელტეხილის გზა, რომელიც მომავალში პირველ ადგილს დაიჭერს, უთუოდ აამაღლებს დუშეთის სამაზრო ერობას.

VII.

აგრონომიულ და მეურნეობის ერთგვარობა ამა თუ იმ ტერიტორიის, არ არის მთავარი მიზეზი საერობო ერთეულების საზღვრების გაყვანისა. სოფლის მეურნეობის გაუმჯობესება ერობის ერთი კითხვათაგანია. მმართველობის გაადვილება, სკოლების გამარავლება, გზების გაყვანა, საექიმო პუნქტების დაარსება ხოლო რაც უმთავრესია ფინანსიური შეხედულებანი ყველა ესენი არა ნაკლებ საყურადღებოა საერობო ერთეულების შექმნის დროს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო

ეტნოგრაფიულად, გეოგრაფიულად და სასოფლო მეურნეობის კულტურით მრავალფეროვანია ის განიყოფება მთიან, საშვალო მთიან და ბარიან ადგილებათ, გაყვანა ადმინისტრაციულ საზღვრების ყველა ამის მიხედვით შეუძლებელია. მიუხედავად ყველა ამ ნაწილების სხვა და სხვაობისა, მათ შორის ეკონომიური კავშირი მაინც დიდია და ერთი მეორას დამატებას შეადგენენ. ამისთვის ყველა ამათი წარმომადგენლები ერობებში იმუშავებენ სოლიდარულად და ხელს შეუწყობენ კულტურის აყვავებას. ჩვენ უარყოფთ გადამიჯნის საკითხის გატარებას ცენტრიდან, სანამ არ იქნება დაწვრილებით შესწავლული ადგილობრივი პირობები, მით უმეტეს არსებული სტატისტიკა მეტად მოძველებულია და ახლო მომავალში ერობებს სხვა და სხვა ადგილობრივ მიზეზების გამო მაინც მოუხდებათ საზღვრების შესწორება. ერობების პირველი ხმონები, ფეიქრობთ, შესძლებენ ამ კითხვის სისწორით გადაკრას ყველა ხალხების სასარგებლოდ და ეკონომიურ კეთილდღეობის წარმატებისათვის.

VIII

შედგათ მაზრების ტერიტორიის შემცირებისა მივიღეთ მცირე საერობო ერთეულების საზღვრები სასოფლო საზოგადოებათა. საქართველოში სოფლის საზოგადოებები მცხოვრებთა რიცხვით მეტად მრავალ ფეროვანია. არის საზოგადოება,

რომელიც შესგდება ერთი სოფლიდან, ხოლო ხშირია, რომელზედაც 25 სოფელი შედის.

1917 წ. კავკასიის კალენდარის ცნობებით ყველა სოფლის საზოგადოებათა რაოდენობა გამოიხატება.

თფილისის გუბერნიაში	193
ქუთაისის	172
სოხუმის	87

ს უ ლ . . . 452 საზოგად.

საზოგადოებათა (ВОЛОСТНОЕ) ერობის შენახვა ეხლა უნდა დაჯდეს წლიურათ 12,000 მანეთი, თუ მივიღებთ მხედველობაში შემდეგს.

თამგჯდომარეს	3600 მან.
2 წევრს	4800 "
მიმოსვლისთვის	600 "
გადამწერელს	1800 "
საკანცელარიო ხარჯები	1200 "

ს უ ლ . . 12,000 მან.

მთელი ხარჯი სავოლოსტო ერობისა, რომელშიაც შევა საზოგადოება, გამოიხატება 5,424,000 მან. ცხადია ასეთ თანხას საერობო გადასახადებით ვერ შევკრებთ.

საერობო დებულების ავტორებმა გაითვალისწინეს ეს მდგომარეობა და სრულიად სისწორით გადასჭრეს კითხვა.

ამ დებულების პირველი მუხლი მოვალეთ ხდის პირველ სამაზრო საერობო კრებებს, რომ იმისდა მიხედვით თუ როგორი ცნობები აქვთ ერობის შემომღებ კომიტეტებისაგან, შექმნან საერობო სა-

ზოგადოებები (ВОЛОСТИ), შეეცადონ ყველა მიწები და ქონება საზოგადოებაში არ შედიოდა და გაიყვანონ საზღვრები საერობო ერთეულისა. პირველ მუხლის დამატებითი წესები საზოგადოებათა ერობების შექმნის შესახებ შემდეგ ძირითად პრინციპებს გულისხმობენ:

1) საერობო საზოგადოება (ВОЛОСТЬ) იქმნება ერთ ან რამოდენიმე სასოფლო საზოგადოებიდან, ხოლო იმ პირობით, რომ ერთმანეთს დაშორებული არ უნდა იყვნენ. ტერიტორიის სივრცე უნდა განისაზღვრობდეს სამეურნეო ეკონომიურ შეხედულებით და სხვა პირობებით, რაც აუცილებლად უზრუნველყოფს საერობო გადასახადების შემოსვლას იმ საზომით, რომ შემოსავალმა დაფაროს ის მოსალოდნელი ხარჯები, რაც კანონით დადებულია საზოგადოების ერობაზე და მისი თვითმართველობის შესანახათ.

ამ პირობებს სრულიად არ შეესაბამებინ არსებული სასოფლო საზოგადოებები ვინაიდან წარმოშობილ არიან არა სასოფლო მეურნეობის განვითარების პრინციპზე და წარმოადგენენ ფინანსიურათ მეტად სუსტ ერთეულებს. საზოგადოებათა ერობების შექმნის დროს სამაზრო სამიწათმოქმედო დაწესებულებებმა უნდა შეიტანონ ზემოაღნიშნული შესწორებანი და უნდა მიიღონ მხედველობაში არა მარტო ფინანსიური, არამედ ეკონომიური პირობებიც და ნაციონალური შემადგენ-

ლობაც სოფლებისა, რომელნიც მიწერილი იქნებიან საზოგადოების ერობაზე. პირველად ყოვლისა უნდა შევუდგეთ ასეთ ერთეულების შექმნას და ვიჩქაროთ, ვინაიდან დღევანდელი საზოგადოებრივი ცხოვრება მოითხოვს ფართო ფინანსოურ, სოციალურ და ეკონომიურ ზომების გატარებას.

IX.

დასასრულ უნდა ვსთქვა, რომ დაპირდაპირება სახელმწიფოს და ერობათა მიზნების არსებითად და თუნდ ფორმალურათ, არ არის მიზანშეწონილი. სახელმწიფოს მთავრობა საქმის აუცილებლობით თავისუფლების ნაწილს უთმობს ადგილობრივ თვით-მართველობათ. ადგილობრივ მმართველობას და მეურნეობის დარგში-ერობები, ემსახურებიან რა ადგილობრივ მოთხოვნილებათ, ამავე დროს წარმოადგენენ სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებს. (მუხ. 2 დროებით დებულებისა) ამისთვის დემოკრატიული მთავრობა თვით დაინტერესებულია ერობა-

თა უფლების გაფართოვებაში. მის თვით მოქმედების განვითარებაში.

ნარ-ეკლებით იყო მოფენილი გზა რუსეთის ერობისა: ხანგრძლივ და შეუზოგარ ბრძოლით გაიკაფა გზა საერობო რუსეთმა უკეთეს მერმისისაკენ და ავრცელებდა სწავლა-განათლებას, კურნავდა ხალხის სულიერ და ფიზიკურ ავადმყოფობას, რითაც ააყვავა ეკონომიური და სამეურნეო პირობები.

ბევრი ჩუმი მშრომელები დაიღუპენ უსამართლობასთან დი სიბნელესთან ბრძოლაში. და აი ახლად ფეხ-ამდგარ საქართველოს ერობას მოუხდება ბევრგან ასეთივე ბრძოლა, სანამ ის დიდი შრომით არ შექმნის სახელმწიფოს და მეურნეობის ძლიერ აპარატს. ხალხის ცოცხალ ძალების დახმარებით და დემოკრატიული მთავრობის დიდი ყურადღებით ახალგაზდა ერობა გაიმავრებს ფეხს და შესძლებს ერობის წმინდა იდეების დაცვას.

გ. მენჯელაძე.

საქართველოს რკინის გზის ელექტროფიკაცია.

რკინის გზების ელექტროფიკაციის საქმეობა ეხლანდელ დროში იმდენად შეგნებულია მთელ კულტურულ ქვეყნებში, რომ მასზედ საზოგადოდ ლაპარაკი ჩამორჩენილობის დამამტკიცებელი იქნებოდა. ტენიკის თანამედროვე გან-

ვითარება მხოლოდ ერთს საკითხს აყენებს: რა წესით და რა საშუალებით უნდა განხორციელდეს ამა თუ იმ ადგილას ელექტროფიკაცია.

იმ ქვეყნებში, სადაც წყალთა ძალების სიმდიდრე ხელს უწყობს იაფ ელექ-

ტრიულ ენერჯის მიღებას, ელექტროფიკაციის საკითხი ადვილად სწყდება და მის დაგვიანებას მხოლოდ კულტურული ჩამორჩენილობა იწვევს.

ამ მხრივ იტალია, საფრანგეთი, შვეიცია, ნორვეგია, შვეიცარია, გერმანია, შეერთებული შტატები—მთელ კაცობრიობას უძღვებიან წინ; ჩვენ კი, ისევე როგორც რუსეთი, უნუგეშოდ ჩამორჩენილი ვართ ჯერ-ჯერობით... მაგრამ, როგორც ეხლა მეცნიერებისაგან დამტკიცებულად ითვლება, რკინის გზების ელექტროფიკაცია იქაც ძალიან გამოსადეგი ყოფილა, სადაც ჰიდრაულიურ ენერჯის უქონლობის გამო, მაგალითად, ქვა-ნახშირზედ მუშაობენ. ამ შემთხვევებში ქვა-ნახშირის მალარობის რაიონში აშენებენ დიდ ცენტრალურ სადგურს, რომელზედაც უხარმაზარი ორთქლის ქვაბები და ტურბოალტერნატორები (ორთქლის ტურბინები ცვალებილ ელექტრონურ ნაკადის მაშინასთან შეერთებული) მუშაობენ და მალაფოლტიან ნაკადით გზავნიან ენერჯიას რკინის გზებზედ და სხვა და სხვა სამრეწველო თუ სამუნიციპალო დაწესებულებებისათვის... რას ვიგებთ სათბობ მასალის ამგვარ უტილიზაციით? პირველად ყოვლისა—იმას, რომ სტაციონარულ ქვაბებში და მათ ფეხებში ისეთი სათბობი მასალა შეგვიძლია გამოვიყენოთ, რომელიც ორთქლმავლებზედ არ ივარგება (ფხვნილი ქვა-ნახშირი, ტორფი და სხვა).

მეორე — ის, რომ უხარმაზარი ციონარულ მაშინების და მეტადრეტურბოალტერნატორების სარგებლობიან მოქმედობის კოეფიციენტი (КОЭФИЦИЕНТЪ ПОЛЕЗНАГО ДѢЙСТВІЯ) მალალია, ორთქლმავლების კოეფიციენტი კი სულ მცირეა და ამის გარდა ორთქლმავალი სათბობ მასალას განუწყვეტლად ხარჯავს, მიუხედავად იმისა მიყავს მატარებელი თუ სადგურზედ არის შეჩერებული, ელექტრონური ენერჯია კი მხოლოდ მოძრაობის დროს იხარჯება.

მესამე და უმთავრესი უპირატესობა სათბობ მასალის ამგვარ უტილიზაციისა არის ქვა-ნახშირის უსარგებლო ტრანსპორტის შემცირება, რადგან მალარობიდან დატვირთულ ვაგონების მაგივრად ენერჯია მავთულებით იგზავნება და ამრიგად დიდძალი მოძრავი შემადგენლობა (ПОДВИЖНОЙ СОСТАВЪ) თავისუფლდება სხვა ვვარ საჭირო ტრანსპორტისათვის — ამ ომის წინა წლებში გერმანია ბეჯითად დაადგა სათბობ მასალის აღწერილ წესით უტილიზაციის გზას. თუ რამდენად განვითარდა ომის დროს გერმანიაში ამგვარ სადგურების შენება, სხვათა შორის ერთერთ ჩვენ დელეგატთაგან მოწერილი ცნობები გვაჩვენებენ. თურმე იქ, „ელექტრონის საყოველთაო კომპანიის“ ქარხნებზედ აკეთებენ ტურბოალტერნატორებს, რომელთა თითოეული სიმძლავრე ასწევს 35.000 ცხენის ძალას.

1915 წ-მდი სარეკორდო ციფრი იყო

13.000 ცხ. ძალა (შეერთებულ შტატებში).

ამრიგად რკინის გზების (და, რასაკვირველია, მთელი მრეწველობის) ელექტროფიკაცია ჩქარი ნაბიჯით მიდის წინ, და ამ საშინელმა ომმა არამც-თუ არ შეაჩერა, არამედ აჩქარებს მას. ომით შექმნილი ეკონომიური პირობები გადაჭრით მოითხოვენ მთელ მრეწველობის იაფფასიან ელექტრონურ ენერჯიაზე გადაყვანას. ამგვარი გადაშენება მრეწველობისა ახალ საძირკველზედ კარგი ხანია დაიწყო, ხოლო ამ ომმა დააჩქარა გადაშენების პროცესი და ცხადადყო მისი ისეთივე აუცილებლობა, როგორც აუცილებელი იყო ამ ასი წლის წინად მრეწველობის ორთქლის მაშინების მოხმარებაზედ დამყარება. ძნელდ წარმოსადგენია ესლა ის ცვლილებანი რომელსაც გამოიწვევს მრეწველობის ამგვარი რეორგანიზაცია და კიდევ უფრო ძნელი წარმოსადგენი არიან ის პოლიტიკო-ეკონომიური და საზოგადოებრივი შედეგები, რომელნიც მას მოყვებიან. ცხადია მხოლოდ რომ რეორგანიზაცია დაიწყო.

ელექტროფიკაციის შემოღება ჩვენს რკინის გზებზედ მეტად სერიოზულს და საჩქარო საქმეს წარმოადგენს, რადგანაც უიმისოდ წარმოუდგენელია ჩვენი სახელმწიფოებრივი ორგანიზმის უდღეფიციტოდ ცხოვრება და დამოუკიდებლობა. ამის შესახებ ცნობები მოვიყვანეთ ჩვენ კიდევაც „Возрождение“-ს ამ წლის 8 ივნის-

ის ნუმერში (იხ. „Ближайшие перспективы тивы желѣзнодорожной сѣти Грузіи) და აქ აღარ გავიმეორებთ მათ. ესლა ცხადად ხდება ყველასთვის არა თუ მარტო უცხო სათბობ მასალით სარგებლობის უარყოფითი მხარეები, არამედ საკუთარ სათბობ მასალის მოხმარების შეუძლებლობაც. ტყიბულის ქვა-ნახშირის უფარვისობა ორთქლმავლებისათვის სრულიად დამტკიცდა მისი ორითვის განმავლობაში ხმარებით, მაგრამ, კიდევაც რომ დავაპიროთ ჩვენ ტერიტორიაზედ სხვა რომელიმე სათბობ მასალის დამზადება (ტყვარჩელის ქვა-ნახშირი, კახეთის ნავთი *), არსებული პირობებში მას ვერავითარი ტარიფი ვერ გაუძღვებდა, როგორც ვერ უძღვებს ესლა მაღალი ტარიფი რკინის გზებზედ, ტყიბულის ქვა-ნახშირს.

ხარჯების შესადარებლად შეგვიძლია მოვიყვანოთ აქ ზოგიერთი ციფრები იმ მოხსენებიდან, რომელიც წარუდგინეთ ამ დღეებში წყლის ძალების გამოყენების კომიტეტს ჩვენ რკინის გზების დასავლეთ რაიონის ელექტროფიკაციის შესახებ.

დასავლეთი რაიონი (ხაშურიდან დასავლეთისაკენ), თუ ჩავთვალოთ მასში ყველა არსებული შტოები და მომავალი ბაღდადის შტო, შეიცავს 640 კილომეტრს. თუ ვინებმძღვანელებთ ამიერკავკასიის რკინის გზების 1910—1913

*) უკანასკნელის გამოყენება ფართოდ მას შტაბში საერთოდ საეჭვოა.

13.000 ცხ. ძალა (შეერთებულ შტატებში).

ამრიგად რკინის გზების (და, რასაკვირველია, მთელი მრეწველობის) ელექტროფიკაცია ჩქარი ნაბიჯით მიდის წინ, და ამ საშინელმა ომმა არამც-თუ არ შეაჩერა, არამედ აჩქარებს მას. ომით შექმნილი ეკონომიური პირობები გადაჭრით მოითხოვენ მთელ მრეწველობის იაფფასიან ელექტრონურ ენერჯიაზე გადაყვანას. ამგვარი გადაშენება მრეწველობისა ახალ საძირკველზედ კარგი ხანია დაიწყო, ხოლო ამ ომმა დააჩქარა გადაშენების პროცესი და ცხადადყო მისი ისეთივე აუცილებლობა, როგორც აუცილებელი იყო ამ ასი წლის წინად მრეწველობის ორთქლის მაშინების მოხმარებაზედ დამყარება. ძნელდ წარმოსადგენია ეხლა ის ცვლილებანი რომელსაც გამოიწვევს მრეწველობის ამგვარი რეორგანიზაცია და კიდევ უფრო ძნელი წარმოსადგენი არიან ის პოლიტიკო-ეკონომიური და საზოგადოებრივი შედეგები, რომელნიც მას მოყვებიან. ცხადია მხოლოდ რომ რეორგანიზაცია დაიწყო.

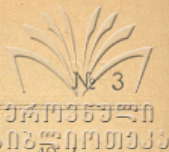
ელექტროფიკაციის შემოდება ჩვენს რკინის გზებზედ მეტად სერიოზულს და საჩქარო საქმეს წარმოადგენს, რადგანაც უიმისოდ წარმოუდგენელია ჩვენი სახელმწიფოებრივი ორგანიზმის უდღეფიცითოდ ცხოვრება და დამოუკიდებლობა. ამის შესახებ ცნობები მოვიყვანეთ ჩვენ კიდევაც „Возрождение“-ს ამ წლის 8 ივნის-

სის ნუმერში (იხ. „Ближайшие перспективы желѣзнодорожной сѣти Грузіи) და აქ აღარ გავიმეორებთ მათ. ეხლა ცხადად ხდება ყველასთვის არა თუ მარტო უცხო სათბობ მასალით სარგებლობის უარყოფითი მხარეები, არამედ საკუთარ სათბობ მასალის მოხმარების შეუძლებლობაც. ტყიბულის ქვა-ნახშირის უფარვისობა ორთქლმავლებისათვის სრულიად დამტკიცდა მისი ორითვის განმავლობაში ხმარებით, მაგრამ, კიდევაც რომ დავაპიროთ ჩვენ ტერიტორიაზედ სხვა რომელიმე სათბობ მასალის დამზადება (ტყვარჩელის ქვა-ნახშირი, კახეთის ნავთი *), არსებულ პირობებში მას ვერავითარი ტარიფი ვერ გაუძლებდა, როგორც ვერ უძლებს ეხლა მაღალი ტარიფი რკინის გზებზედ, ტყიბულის ქვა-ნახშირს.

ხარჯების შესადარებლად შეგვიძლია მოვიყვანოთ აქ ზოგიერთი ციფრები იმ მოხსენებიდან, რომელიც წარუდგინეთ ამ დღეებში წყლის ძალების გამოყენების კომიტეტს ჩვენ რკინის გზების დასავლეთ რაიონის ელექტროფიკაციის შესახებ.

დასავლეთი რაიონი (ხაშურიდან დასავლეთისაკენ), თუ ჩავთვალოთ მასში ყველა არსებული შტოები და მომავალი ბაღდადის შტო, შეიცავს 640 კილომეტრს. თუ ვინებლმძვანელეთ ამიერკავკასიის რკინის გზების 1910 — 1913

*) უკანასკნელის გამოყენება ფართოდ მას-შტაბში საერთოდ საეჭვოა.

წლების ანგარიშებით, გავითვალისწინეთ მაქსიმალური კომერციული მოძრაობა და საქონლის გადაზიდვის წლიური ნორმალური ზრდა (4%)—მომავალ ათეულ წლისათვის წლიური გადაზიდვა მთელ საქონლისა დასავლეთ რაიონისათვის გვექნება— 670.000.000 ტონ.-კილ. წლიური ხარჯვა ნავთისა ამისთანა მოძრაობისათვის იქნება 4.350.000 ფუთი, ანუ ნახშირისა—11.000.000 ფუთი.

ზავის დროის ფასებით (ნავთი 33 კაპ., ქვა-ნახშირი 20 კაპ. ფუთი).

ნავთისათვის — 1.435.500 მან. ქვა-ნახშირისათვის — 2.200.000 მან. უკანასკნელ ფასებით

(ნავთი 4 მან, 20 კაპ., ქვა-ნახშირი 4 მან. ფუთი).

ნავთისათვის — 17.270.000 მან. ქვა-ნახშირისათვის — 44.000.000 მან.

რაც შეეხება ელექტრონურ ენერჯის ხარჯვას, მის გამოსაანგარიშებლად შეგვიძლია არსებულ რკინის გზების პრაქტიკათ ვინელმძღვანელოთ და მივიღოთ თითო ტონა კილომეტრზედ 35 ვატსათი, ანუ მთელ წლიურ გადაზიდვისათვის— 23.450.000 კილოვ.-სათი.

ჰიდროელექტრიულ ენერჯის ანუ თეთრი ნახშირის ფასი ზავის დროისათვის შეგვიძლია მივიღოთ 2,5 კაპ. კილოვ.-სათზედ (იტალია 1,3—1,9 კა, შვედეთ-ბული შტატები 1 კაპ.).

წლიური ხარჯი თეთრ ნახშირზედ იქნებოდა 486.250 მან. თეთრი ნახშირის

ღირებულობა, როგორც თითქმის დამოუკიდებელი მუშების ხელფასის და სასურსათო კრიზისისაგან, რასაკვირველია ნაკლებად აიწევდა ფასს ვიდრე სათბობი მასალა.

ყოველ შემთხვევაში თითო კილოვატის ღირებულობა ესლა 20 კაპიკადაც რომ ვიანგარიშოთ, გვექნება 4.690.000 მან.

ამრიგად ხარჯების შესადარებლად გვაქვს დასავლეთ რაიონისათვის შემდეგი

ნ უ ს ხ ა :

მასალა	წლიური რაოდენობა	ზავის დროის ხარჯი მან.	ესლანდელ დროის ხარჯი მან.
ნავთი	4.350.000 ფ.	1.435.000	17.270.000
ქვა-ნახშირი	11.000.000 ფ.	2 200.000	44.000.000
თეთრი ნახშირი	23.450.000 კვ.ს.	486.250	4.690.000

ეს ციფრები საკმაოდ არკვევენ და ასურათებენ საკითხს.

ზემოთ გაკვრით აღნიშნულია ჰიდრო-

ელექტრიულ ენერჯის ფასის შედარებითი სიმტკიცე. საჭიროა ცოტად შევჩერდეთ ამ მოვლენაზე და ავხსნათ ის, რადგან ამ არეგ-დარევის დროს მას მეტად სერიოზული მნიშვნელობა აქვს საქართველოსათვის.

რომელიმე მასალას თანამედროვე პირობებში, მით უფრო მაღალი და ცვალებადი ღირებულობა აქვს, რაც მეტი მუშა-ხელია წარმოების გარშემო შეკრებილი. მუშათა საკითხის ანორმალური მდგომარეობა, სასურსათო კრიზისთან დაკავშირებული განუწყვეტელი ზრდა მოთხოვნილებებისა, ხშირი გაფიცვები და უზომო დაცემა მუშაობის ინტენსივობისა—ეს სუყველაფერი უძლიველ ტვირთად აწვება დამუშავებულ მასალის ფასს.

ნავთის, ქვა-ნახშირის, ტორფის ან შერის ფასი, მათი საკმაო რაოდენობის დამზადება — დამოკიდებულია უმთავრესად იმ ზღვა მუშა-ხელზე, რომელიც წარმოებაში იმყოფება და მათთვის ხელფასის მომატება ან სამუშაო დროის შემცირება—პირდაპირ გავლენას ახდენს საბოლოო მასალის ღირებულობაზე.

ამიტომ, ვერ იქნება რკინის გზა ან რომელიმე სამრეწველო დაწესებულება უზრუნველყოფილი სანამ არ დაეყრდნობა უფრო მტკიცე და ზომიერ ფასიან ენერჯიაზე.

ამ მხრივ პილროელექტრიული ენერჯია ანუ თეთრი ნახშირი შეუდარებელ უპირატესობას ანიჭებს რკინის გზებს და

მრეწველობას, რადგანაც იმ მძლავრ სადგურების სამსახურისათვის, რომელნიც 100.000 ცხენის ძალას უგზავნიან მიდამოს 200—300 ვერსის მანძილზე, მუშაობის სრული ავტომატობის გამო საკმარისია რამოდენიმე ათეული მოსამსახურე. ამრიგად მწარმოებელს აქ აქვს საქმე უმთავრესად უსულდგუმულო ინვენტართან და მოწყობილობასთან და მცირე რიცხვოვან ინტელიგენტურ მოსამსახურეთა წრესთან (ინჟინერები, მემანქანეები, ტექნიკები, ელექტრომონტიორები). თეთრი ნახშირის ფასი დამოკიდებულია სადგურის აგების ღირებულობაზე; მის ამორტიზაციაზე და საექსპლოატაციო ხარჯები სულ უმნიშვნელო გავლენას ახდენენ მასზე. რასაკვირველია, აღწერილ პირობებში ადვილია მოსამსახურეების საჭიროებათა სრული დაკმაყოფილება, მაღალ ხელფასის მიცემა და კარგი შტატის ყოლა.

მოხსენებულიდან ცხადია რომ ელექტროფიკაციის შემოღებას გვიკარნახებს ჩვენ მრავალი სერიოზული მიზეზები. რა საშუალებანი უნდა ვიხმაროთ ამისათვის? რკინის გზების ელექტროფიკაციის განხორციელებისათვის ევროპის პრაქტიკამ იცის ორი გზა.

პირველი მდგომარეობს რკინის გზაზე დამოუკიდებელ ელექტრიულ მეურნეობის დაარსებაში, ე. ი. საკუთარ ცენტრალურ სადგურების აშენებაში, გადასაცემ მავთულის ხაზების მოწყობაში და

ეკონომისტი
№ 3

საერთოდ მთელ ელექტრიულ ნაწილის აგებაში როგორც სადგურებზედ ისე თვით რკინის გზის ლიანდაგზედ. ამის მაგალითს წარმოადგენს შვეციის სახაზინო რკინის გზა კიუნსანაკსგრაქსენ, რომლის აშენება დამთავრდა 1914 წ. რკინის გზის სიგრძე არის 130 კილომეტრი. ცენტრალური სადგური აშენებულია წყალვარდნილზედ ზორაუს და აქედგან ჰიდროელექტრიული ენერჯია 140 კილ. მანძილზედ გადაიცემა 70.000 ვოლტიან ნაკადით. მთელი ელექტროფიკაცია ამ რკინის გზისა დაუჯდა შვეციის მთავრობას 21.5 მილიონი კრონა ანუ 11.2 მილ. მანეთი. რკინის გზის ლიანდაგის ერთი კილომეტრზედ გამოდის 86.000 მან. *)

ამ ციფრების მიხედვით საქართველოს რკინის გზების დასავლეთ რაიონის სრული ელექტროფიკაციის ღირებულობა ზავის დროის ფასებით იქნებოდა დაახლოვებით 20 მილ. მანეთი.

ასეთ ერთ დროეული ხარჯი შეუძლია გასწიოს მხოლოდ ისეთმა მტკიცე და მდიდარმა სახელმწიფოებრივმა ორგანიზმმა, როგორიც არის შვეცია, მაგრამ ფართე მასშტაბში არც იქ იქნებოდა შესაძლებელი აღწერილ პრინციპებით რკინის გზების ელექტროფიკაციის გატარება.

იტალიაში, სადაც რკინის გზების ელექტროფიკაცია ძლიერ მნიშვნელოვან მას-

შტაბში არის განხორციელებული, სულ სხვა პრინციპებით ხელმძღვანელობდნენ. ჰიდროელექტროფიკაციის ასაშენებლად ვაცეს კერძო კაპიტალს კონცესიები და შემდეგ ამ სადგურებიდან ყიდულობენ საჭირო ენერჯიას. ამრიგად პირდაპირი ხარჯი ელექტროფიკაციისათვის შესდგება იტალიაში მხოლოდ თვით რკინის გზის ლიანდაგის ელექტრიულ მოწყობილობათა აშენებაში და საჭირო რიცხვ ელექტრომაგალების შეძენაში. როგორც მაგალითი შეგვიძლია მოვიხსენიოთ აქ, რომ იტალიის სახაზინო რკინის გზათა სამმართველო ყიდულობს ადრიატიის, სავონა-ჩევის და მონსენის ელექტრიულ რკინის გზებისათვის საჭირო ენერჯიას კერძო სადგურებისაგან, როგორიც არიან სააქციონერო საზოგადოებანი: „დინამო“, „ნეგრი“, „მაირა“, და მრავალი სხვა. ენერჯიის ფასი არის თითო კილოვატ სათზედ (1,3 — 1,9) კაპიკი.

შეერთებულ შტატებში რკინის გზების კომპანიები ელექტროფიკაციის გატარების დროს ამავე პრინციპებით ხელმძღვანელობდნენ. ასეთია ჩიკაგო-მილვოკის და ბიუტე-ანაკონდას ელექტრიული რკინის გზების კომპანიები, რომელნიც კერძო სადგურებს აძლევენ თითო კილოვატ სათზედ დაახლოვებით 1 კაპიკს.

იტალიის მაგალითით რომ ვინც მძღვანელოთ საქართველოს დასავლეთ რაიონის რკინის გზებისათვის ზავის დროის ფასებით გვექნებოდა ერთდროეული ხარჯი

*) აქედგან 10.000 მან. თვით რკინის გზის ელექტრიული მოწყობილობა, ხოლო დანარჩენი სადგურის და გადასაცემბადის აგება.

6.400.000 მან., რაც სამჯერ ნაკლებია ზემოთაღრიცხულ ერთდროეულ ხარჯზედ.

თუ ამგვარი პრინციპები რკინის გზების მუშაობისა ჩვენ ცოტათი გვეუცხოება, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ რუსეთის სარკინისგზო პოლიტიკამ მიგვაჩვია ვუყუროთ რკინის გზას როგორც სრულიად დამოუკიდებელს ორგანიზმს. ასეთი შეხედულება რკინის გზების სამეურნეო პოლიტიკაზედ სრულებითაც არ არის სავალდებულო, რასაც გვიმტკიცებს ევროპის და ამერიკის დიდმნიშვნელოვან რკინის გზების მაგალითები. ჩვენთვის შვეციის ზემოხსენებული რკინის გზის მაგალითი ყოვლად მოუხმარებელია. არსებულ პირობებში. ამ გზაზედ დადგომა სრულებით დაღუპავს საქმეს, რადგანაც ხაზინა ვერ შესძლებს ელექტროფიკაციის ხარჯების ატანას და საქმის მემრისათვის გადადება კი ყოვლად შეუძლებელია.

ამიტომ, საბოლოოდ და მტკიცედ უნდა დავადგეთ იტალიის პრაქტიკის გზას, და ვისარგებლოდ ყველა იმ შემთხვევებით, როდესაც კერძო კაპიტალი თხოულობს კონცესიას ამა თუ იმ მდინარეზედ ჰიდროელექტრიულ სადგურის მოწყობისათვის. ეს კონცესიები უნდა გაიცეს რაც შეიძლება მეტი შეღავათით, რომ მათ მიიზიდონ კერძო კაპიტალი. კონცესიების გაცემის დროს უმთავრესი ყურადღება უნდა მიექცეს არა იმ პირდაპირ გადასახადებს და შემოსავალს, რომელსაც შემოიტანს ხაზინაში კონცესი-

ონერი, არამედ იმ არა პირდაპირ მოგებას და აღურიცხველ ეკონომიას, რომელსაც მისცემს ხაზინას და ხალხს სადგურის ამოძრავება, რადგან ამ მოგებასთან შედარებით პირდაპირი გადასახადები სრულებით უმნიშვნელონი იქნებიან. ამ ნაწერში მოყვანილი ნუსხა მეტად ნათლად ამტკიცებს ამას.

კონცესიების ხელშეკრულებებში იმ შემთხვევებში, როდესაც ამას გარემოება მოითხოვს, უნდა იქნეს შეტანილი დამატებითი მუხლები რკინის გზებისათვის თეთრი ნახშირის მიყიდვის წესების შესახებ. ამ მუხლებში გარკვევით უნდა იქნეს აღნიშნული ენერჯის საჭირო რაოდენობა, მტკიცე ფასი (25% მაინც ნაკლები ვიდრე კერძო მრეწველობისათვის) და სხვა.

ეს არის ერთად ერთი შესაძლებელი გზა რკინის გზების ელექტროფიკაციისათვის. რაც უფრო ჩქარა შევიგნებთ ამას და რაც უფრო ჩქარა შევქმნით კონცესიებისათვის შეღავათიან და მიმზიდველ პირობებს, მით უფრო ჩქარა გამოსწორდება და გამოვა განსაცდელიდან ჩვენი რკინის გზების ქსელი.

მრავალი ათასი წელიწადია რაც ყველა ჩვენი მძლავრი მდინარეები: რიონი, არაგვი, თერგი, ცხენისწყალი, ინგური, კოდორი—ხალხის ხელთ იმყოფებიან და თავისუფლად და უნაყოფოდ მიაქანებენ მრისხანე ტალღებს ზღვისაკენ.

ვიკმაროთ ეს.

ინჟინერი ბ. ჭიჭინაძე.

Къ вопросу о торговыхъ договорахъ.

Грузія вступаетъ на путь широкаго развитія промышленности и торговли, и заключеніе торговыхъ договоровъ съ союзными и дружественными государствами теперь и въ близкомъ будущемъ становится вопросомъ огромной важности. Поэтому внимательное изученіе его—это неотложная задача настоящаго времени; теперь же слѣдуетъ установить, на какія уступки можетъ пойти Грузія при заключеніи коммерческихъ договоровъ. Государственные дѣятели должны освоиться съ мыслью, что уступки въ нѣкоторыхъ случаяхъ съ точки зрѣнія интересовъ демократіи и Государства не допустимы. Такъ, на примѣръ, въ дѣлѣ развитія національной промышленности государство должно сохранить гегемонію въ своихъ рукахъ, и оно не можетъ переуступать другой державѣ главнѣйшія богатства страны и основные факторы своего экономическаго и финансоваго существованія. Ибо [немыслимо свободное культурно-хозяйственное развитіе страны, если ея руды, водныя силы, желѣзныя дороги, порты, исключительное право экспорта важнѣйшихъ предметовъ изъ нея ходятъ въ рукахъ другого государства.]

Немыслимо также устойчивое финансовое хозяйство въ государствѣ, которое передало кредитовавшему его государству важнѣйшіе источники своихъ доходовъ. Мало этого. Эксплуатируемое иноземнымъ капиталомъ государство неизбежно превратится въ страну батраковъ, если въ немъ

торгово-промышленныя предпріятія будутъ принадлежать другому государству, и если этому послѣднему будетъ предоставлено въ силу международнаго соглашенія право распоряжаться ими по своему усмотрѣнію.

Предоставленіе такого права другому государству приведетъ къ тому, что вся прибавочная цѣнность перейдетъ въ руки тѣхъ, которые будутъ деньги увозить изъ Грузіи, затрачивая здѣсь изъ доходовъ предпріятій лишь такую сумму, какая необходима для интенсивной эксплуатаціи богатствъ страны и оплаты использованной рабочей силы грузинскаго населенія.

Необходимо указать и на ту опасность, которая угрожаетъ Грузіи, если при отсутствіи въ ней собственнаго государственнаго финансоваго аппарата будетъ установленъ иностранный финансовый насосъ, которымъ будетъ управлять чужая рука, ибо такой насосъ можетъ лишить вкладовъ не только мѣстные торгово-промышленные банки, но лишить и молодую Грузію возможности создать свой государственный банкъ, способный привлекать капиталы.

Иностранный финансовый насосъ высосетъ изъ грузинскихъ кармановъ всѣ гроши и используетъ ихъ для созданія на территоріи Грузіи добывающей промышленности, принадлежащей иностранцамъ; при чемъ вся чистая прибыль отъ предпріятій будетъ перекачиваться изъ Грузіи въ карманы гражданъ далекой эксплуатирующей державы. Грузины же въ Грузіи будутъ

участвовать въ промышленности лишь какъ служебно-рабочія силы, оплачиваемыя заработной платой.

При такомъ **раздѣленіи труда** не только обнищаетъ насиліе Грузіи но,—что гораздо страшнѣе съ точки зрѣнія классовой борьбы—эксплуатирующая пролетарскую Грузію буржуазія, находясь за-границей и дѣйствуя на основаніи условій, заключенныхъ между „союзными“ государствами, будетъ недосыгаемой и неподдающейся воздѣйствію Грузинской демократіи, грузинскаго населенія.

Не трудно предсказать, кто выиграетъ въ этой неравной барьбѣ.

Предпріятія обычно организуются на акціонерныхъ началахъ; такъ будутъ они организованы и въ Грузіи, при чемъ въ каждомъ изъ нихъ доминирующее положеніе займутъ представители иностраннаго капитала, за которыми это положеніе закрѣплено особымъ международнымъ договоромъ. Обладатели большинства акцій, или акціонеры, имѣющіе по уставамъ, составленнымъ на основаніи международныхъ соглашеній, большинство въ Правленіяхъ Обществъ, будутъ фактическими хозяевами предпріятій. Если эти акціонеры—крупные капиталисты и располагаютъ свободными средствами, они, имѣя большинство въ Правленіяхъ Обществъ, будутъ заинтересованы въ томъ, чтобы предпріятія не давали дивиденда; такимъ образомъ они искусственнымъ путемъ обезцѣнятъ акціи и вынудятъ мелкихъ и не обладающихъ свободными средствами акціонеровъ продать свои акціи по пониженнымъ цѣнамъ. Эти акціи, конечно, перейдутъ непосредственно

или черезъ подставныхъ покупателей въ руки тѣхъ акціонеровъ, коммерческія и финансовыя махинаціи которыхъ заставили слабосильныхъ акціонеровъ продать свои акціи.

Фактическіе хозяева предпріятій могутъ дѣйствовать и иначе. Имѣя возможность, при помощи своихъ вліятельныхъ банковъ, въ нужные моменты искусственно понижать цѣны на нѣкоторые товары, они сами (т. е. черезъ другія свои заграничныя акціонерныя общества) будутъ пріобрѣтать эти товары по удешевленнымъ цѣнамъ у предпріятій, которыя являются общими у нихъ съ грузинами; но убытки понесутъ только акціонеры—грузины, такъ какъ иностранцы—„понижатели“ цѣнъ, являясь въ тоже время покупателями, отъ пониженія цѣнъ выигрываютъ, ибо они получаютъ дешевое сырье для переработки его на своихъ заграничныхъ заводахъ.

Но горе намъ, если эти „понижатели“ одновременно будутъ въ Грузіи обладателями предпріятій и кредиторами государства. Тогда въ ихъ рукахъ будутъ оба конца палки. При такихъ условіяхъ Грузія, несмотря на свои природныя богатства и на ожидаемое развитіе въ странѣ крупной промышленности, все же можетъ оказаться несостоятельнымъ должникомъ. А въ дѣла неисправнаго и несостоятельнаго должника, конечно, будутъ вмѣшиваться кредиторы, и тѣмъ сильнѣе будетъ вмѣшательство кредитующаго государства, чѣмъ слабѣе окажется политически и экономически государство—кредитуемое. Финансово-экономическое положеніе, дѣлающее неизбѣжнымъ такое вмѣшательство во внутреннюю

жизнь страны, также неизбежно превратить Грузію въ экономически обездоленную провинцію государства—кредитора.

Такое положеніе вещей нанесетъ смертельный ударъ грузинской демократіи и желѣзными цѣпями свяжетъ руки рабочему классу, ибо экспатирующая иноземная держава не поддается воздѣйствію грузинской демократіи.

Экономически обезкровленная Грузія не найдетъ въ себѣ достаточно жизненной энергіи для поднятія культуры страны и для укрѣпленія лучшихъ политическихъ формъ своего бытія.

Но да минуетъ „сія чаша“ Грузію, да не будетъ такого положенія, когда путемъ своеобразнаго раздѣленія труда грузины будутъ своими мозолистыми руками лишь создавать цѣнности, а сырье и всю прибавочную цѣнность буржуазія иноземная будетъ вывозить за предѣлы Грузіи. Если эта „чаша“, поднесенная дружеской и пат-

ріотической рукой, не минуетъ Грузію, жда, страданія и отсталость станутъ удѣломъ нашей прекрасной, богатой дарами природы родины и ея талантливаго населенія.

Экономическая политика должна учитывать не только обстановку сегодняшняго дня. Мудрые политики должны предусмотрѣть и возможныя и неизбежныя перемѣны въ международной жизни. А эти измѣненія уже отчетливо вырисовываются на политическомъ горизонтѣ,

Отдавая дань политической необходимости сегодняшняго дня, нельзя всѣмъ своимъ состояніемъ связывать себя съ этимъ днемъ. Будутъ и другіе дни, и эти дни также предъявятъ свои требованія.

Нужно помнить, что „ничто не безсмертно, непрочно подъ вѣчно измѣнной луной, и все расцвѣтаетъ и вянетъ рожденное бѣдной землей“.

Д. Топуридзе.

Лѣсопромышленныя перспективы въ независимой Грузіи.

Общая площадь лѣсовъ грузинской республики, въ нынѣшнихъ ея предѣлахъ составляетъ около 2.000.000 десятинъ. По позднѣйшимъ изслѣдованіямъ площадь лѣсовъ всего Закавказья опредѣлена въ 3.836.890 дес., т. е. Грузинская республика обладаетъ колоссальными лѣсными богатствами, составляющими болѣе половины всѣхъ лѣсовъ Закавказья. Лѣсистость колеблется отъ 34% (Тифлис. губ.) до

52% (Сухумск. окр.) составляя въ среднемъ 40%; на одного жителя приходится лѣсу отъ 1 до 5 десят. Такимъ образомъ лѣса могутъ стать однимъ изъ главнѣйшихъ источниковъ богатства Грузинской республики и поэтому на развитіе лѣсного дѣла и правильную его постановку должно быть обращено особенное вниманіе.

До послѣдняго времени, въ виду почти полнаго бездорожья, лѣса въ Грузіи экспло-

атировались очень слабо; ежегодный действительный отпускъ изъ казенныхъ лѣсовъ составляетъ не болѣе половины возможнаго отпуска по состоянію насажденія, при чемъ эксплуатація была неравномерной. Въ мѣстахъ, расположенныхъ возлѣ населенныхъ центровъ (долина р. Куры) и изобилующихъ естественными и искусственными путями транспорта, лѣсъ уже сильно истощенъ несоразмерными рубками, на остальной-же площади, составляющей болѣе половины всѣхъ лѣсовъ Грузіи (Кутаисская губ. и Сухумскій округъ), лѣса находятся въ дѣвственномъ состояніи и нуждаются въ скорѣйшей эксплуатаціи.

Въ соотвѣтствіи съ этимъ подраздѣленіемъ намѣчаются два главныхъ лѣсопромышленныхъ района Грузіи а именно—долина рѣки Куры, съ наиболее развитой лѣсной промышленностью, и западная Грузія, гдѣ лѣсопромышленность находится въ зачаточномъ состояніи. Въ долинѣ рѣки Куры лѣсные продукты вырабатываются почти исключительно для внутренняго потребленія, главнымъ образомъ для нуждъ желѣзныхъ дорогъ. По окончаніи войны, когда жизнь войдетъ въ нормальное русло, потребуется колоссальное количество лѣсныхъ матеріаловъ для внутренняго строительства, которое въ настоящее время совершенно прекратилось. Потребность на лѣсные матеріалы и древесное топливо будетъ настолько велика, что этотъ районъ врядъ ли сможетъ удовлетворить ее полностью, ибо еще до войны громадное количество лѣсныхъ матеріаловъ привозилось со стороны, главнымъ образомъ изъ Астраханскаго рынка. Но теперь условия

измѣнились; Астраханскій лѣсъ ^{привлеченъ} бы перевозить по иностранной ^{территоріи} территории и врядъ ли можно ожидать, что онъ выдержитъ конкуренцію съ мѣстнымъ лѣсомъ, ибо помимо высокихъ тарифныхъ ставокъ при перевозкѣ по желѣзной дорогѣ, онъ будетъ, по всей вѣроятности, обложенъ высокой вывозной пошлиной, потому, что и за границей (въ Россіи и Азербейджанѣ) будетъ сильная нужда въ лѣсныхъ матеріалахъ для возобновленія разрушенныхъ во время анархіи городовъ и желѣзныхъ дорогъ.

Въ виду изложеннаго правительство Грузіи должно обратить вниманіе на развитіе своего собственнаго лѣснаго хозяйства въ тѣхъ районахъ, гдѣ лѣсной промышленности развитъ слабо. Это болѣею частію такія районы, которые отличаются полнѣйшимъ бездорожьемъ, какъ напр. Сухумскій округъ и лѣса Сванетіи, поэтому здѣсь прежде всего и нужно приступить къ оборудованію путей транспорта для вывоза лѣса. Въ виду географическихъ условій разсматриваемый районъ долженъ работать по преимуществу на—вывозъ въ безлѣсныя средиземно-морскія страны и только мѣста, прилегающія къ населеннымъ центрамъ и къ желѣзнымъ дорогамъ могутъ вырабатывать лѣсные продукты для внутренняго потребленія. Развитіе лѣсной промышленности въ этомъ районѣ должно происходить въ зависимости отъ существующихъ естественныхъ сплавныхъ путей, каковыми являются р. р. Ріонъ, Ингуръ, Кодоръ, Бзыбъ и ихъ притоки. Въ настоящемъ своемъ видѣ эти рѣчки мало приспособлены для сплава лѣсныхъ матеріаловъ.

საქართველოს
ეკონომისტი № 3/

ловъ, потребуется значительные расходы на приспособление ихъ для сплава лѣса, но передъ затратами нельзя останавливаться, ибо сплавъ лѣса по рѣчкамъ является однимъ изъ самыхъ дешевыхъ способовъ перевозки; расходы на урегулирование путей транспорта очень быстро окупятся.

Изъ различныхъ древесныхъ породъ произрастающихъ въ этомъ районѣ, главнѣйшими являются: пихта, ель, отчасти сосна и букъ. Особенное вниманіе должно быть обращено на использование пихтавныхъ и буковыхъ лѣсовъ, которые являются наиболѣе распространенными. Въ отношеніи пихты нужно отмѣтить, что эта порода пользуется на рынкѣ плохой репутацией, ей приписываютъ много недостатковъ, и по этой причинѣ строительные матеріалы изъ пихты расцѣниваются ниже еловыхъ и особенно сосновыхъ. Плохое мнѣніе о пихтовой древесинѣ сложилось въ виду того, что, обычно, пихтовые деревья поступаютъ въ разработку уже слишкомъ перезрѣлыми, когда техническія качества древесины начинаютъ ухудшаться; если разрабатывать пихту въ болѣе молодомъ возрастѣ и при этомъ принимать нѣкоторыя предохранительныя мѣры, то пихта можетъ служить наравнѣ съ елью. Вопросъ объ использовании пихтового лѣса, въ виду огромнаго количества его въ Грузіи, имѣетъ большое значеніе. Такъ какъ изъ года въ годъ въ разсматриваемомъ районѣ накапливались большіе запасы его за отсутствіемъ сбыта, то въ настоящее время имѣется большое количество перезрѣлаго, т. е. перестойнаго пихтового лѣса, который долженъ быть использованъ въ первую очередь во избѣжаніе окончательной его порчи.

Въ виду непригодности перестойнаго пихтового лѣса для строительныхъ цѣлей, придется подумать объ утилизациі его для другихъ цѣлей. Можно указать на одно весьма рациональное примѣненіе его—на выдѣлку бумаги, такъ какъ въ данномъ случаѣ техническія качества древесины имѣютъ второстепенное значеніе, пихто-же древесина имѣетъ длинное волокно, что очень цѣнится въ бумажномъ дѣлѣ. Кромѣ того, пихтовая древесина можетъ дать превосходный ящичный матеріалъ, въ которомъ сильно нуждаются безлѣсныя средиземно-морскія государства, до войны ввозившія большое количество ящичнаго матеріала изъ Черноморскаго побережья и изъ другихъ странъ. Въ отношеніи сбыта ящичнаго матеріала и другихъ лѣсныхъ продуктовъ на заграничные рынки беспокоиться не приходится. Изъ различныхъ средиземно-морскихъ государствъ, могущихъ служить рынками сбыта лѣсныхъ продуктовъ Грузіи можно указать на Италію, гдѣ существуетъ очень большой спросъ на ящичный и фанерный лѣсъ. Кромѣ того Греція и Турція также нуждается въ ящичномъ и фанерномъ лѣсѣ. До войны эти страны ввозили большія количества различныхъ лѣсныхъ матеріаловъ главнымъ образомъ изъ Германіи, Австро-Венгріи и Соединенныхъ Штатовъ сѣверной Америки. Россія ввозила ничтожное количество и только незадолго до войны замѣтно было нѣкоторое оживленіе лѣсной торговли Кавказа съ заграничными странами, но съ наступленіемъ войны начавшаяся было налаживаться лѣсная торговля совершенно прекратилась. Нѣтъ сомнѣнія, что послѣ войны торговля лѣсомъ

04.1935.41
208.000.000.00

съ заграницей должна будетъ вновь возобновиться, такъ какъ иностранцы очень интересуются нашими лѣсными богатствами.

Остается только пожелать, чтобы лѣсное хозяйство въ молодой Грузинской республикѣ было поставлено на должную высоту и чтобы Грузія заняла въ этомъ смыслѣ подобающее мѣсто среди другихъ государствъ, снабжающихъ безлѣсныя страны продуктами обрабатывающей лѣсной промышленности. Но для правильной постановки лѣсной промышленности необходимы специалисты, которыхъ, насколько намъ извѣстно, среди коренного населенія Грузіи почти совершенно нѣтъ. Отсюда выясняется необходимость на первыхъ порахъ привлечь къ работамъ по организаціи лѣсной промышленности тѣхъ лѣсныхъ дѣятелей „иностранцевъ“, которые до объявленія Грузіи независимымъ госу-

дарствомъ работали на лѣсномъ поприщѣ и положили не мало труда для поднятія лѣсного дѣла въ Закавказьѣ на должную высоту. А тѣмъ временемъ нужно озаботиться подготовкой достаточнаго кадра собственныхъ специалистовъ, которымъ можно было бы вручить судьбы лѣсовъ Грузіи. Нужно имѣть въ виду, что лѣсное хозяйство отличается одной весьма существенной особенностью которая состоитъ въ томъ, что результаты неправильнаго его веденія сказываются только черезъ очень большой промежутокъ времени, который измѣряется десятками лѣтъ. Какой либо неправильный шагъ, на первый взглядъ малозначущій, можетъ въ послѣдствіи нанести непоправимый вредъ, и поэтому въ отношеніи лѣса нужно быть сугубо осторожнымъ.

Г. Пахарь.

Значеніе собственной денежной системы для государства.

I.

Въ буржуазномъ обществѣ капиталъ не имѣетъ родины и мало считается съ государственными границами. Это положеніе правильно въ примѣненіи ко всѣмъ формамъ капитала—въ частности, и къ его денежной формѣ. Предѣлы обращенія денежныхъ знаковъ опредѣленнаго типа почти никогда не совпадаютъ въ точности съ государственными границами. Нерѣдко деньги сохраняютъ право гражданства далеко за рубежами государства, гербъ коего онѣ носятъ.

Но все же, каждое государство имѣетъ свою денежную систему и каждое правительство стремится сосредоточить въ своихъ рукахъ заготовку всего количества денежныхъ знаковъ, требуемыхъ хозяйственнымъ оборотамъ страны. Самостоятельность денежной системы—почти такой же признакъ государства, какъ самостоятельность управленія, суда или военной организаціи.

Хозяйственный оборотъ каждой страны требуетъ опредѣленнаго количества де-

негъ. Я не буду останавливаться на факторахъ, отъ которыхъ зависитъ это количество. Отмѣчу лишь, что денежное обращеніе обладаетъ чудесной силой регулировать количество фактически обращающихся денежныхъ знаковъ, то выталкивая изъ каналовъ обращенія знаки, ставшіе излишними, то привлекая извнѣ недостающее количество денегъ. Эта же чудесная сила иногда сообщаетъ достоинство денегъ знакамъ, не претендовавшихъ ранѣе на эту честь, иногда лишаетъ денежныхъ свойствъ знаки, которые до того этими свойствами обладали; въ нужный моментъ повышаетъ цѣнность денегъ, при иныхъ условіяхъ обезцѣниваетъ ихъ.

Эта способность денежнаго обращенія къ саморегулированію—одна изъ наиболѣе изумительныхъ чертъ капиталистическаго оборота. И съ этой способностью не можетъ не считаться финансовая политика.

Представимъ себѣ государство, потребности денежнаго обращенія котораго выражаются суммой въ 200 милліоновъ рублей, и въ которомъ обращается какъ разъ названная сумма денегъ. Если не будетъ притока денегъ извнѣ въ каналы его денежнаго обращенія, то по истеченіи года въ обращеніи въ предѣлахъ нашего государства окажется ужъ не 200 милліоновъ а меньшая сумма,—ибо часть денегъ за годъ погибнетъ отъ естественнаго изнашивания или отъ несчастныхъ случайностей, часть выдетъ изъ обращенія, задерживаясь во всевозможныхъ „кубышкахъ“, въ видѣ „сокровищъ“, „сбереженій на черный день“ и т. д.

Въ слѣдующій годъ количество фактиче-

ски обращающихся денегъ въ ^{государствѣ} сократится еще сильнѣе, такъ какъ при первыхъ признакахъ недостатка денегъ обыватели начнутъ придерживать, прятать имѣющіеся у нихъ ня рукахъ денежные знаки.

Слѣдовательно. во избѣжаніе разстройства въ денежномъ обращеніи правительство нашего государства должно ежегодно вливать въ каналы денежнаго обращенія нѣкоторое количество денежныхъ знаковъ, соотвѣтствующее количеству знаковъ, ежегодно выходящихъ изъ обращенія. Для нашего государства съ денежнымъ обращеніемъ въ 200 милліоновъ рублей это количество выразится, допустимъ, цифрой въ 10 милліоновъ.

Но каждое нормально живущее капиталистическое государство годъ-отъ-года расширяетъ свой хозяйственный оборотъ. Сообразно съ этимъ, какъ общее правило, должно непрерывно возрастать и количество денежныхъ знаковъ, обращающихся въ государствѣ. И, если въ настоящее время потребность денежнаго обращенія государства опредѣляется въ 200 милліоновъ рублей, то черезъ годъ государству потребуются уже 220 милліоновъ, черезъ два года 240 милліоновъ и т. д.

Слѣдовательно, правительство нашего государства, для обслуживанья его растущей потребности въ деньгахъ, должно ежегодно вливать въ каналы его денежнаго обращенія, не 10 милліоновъ, а 30 милліоновъ рублей.

Эту сумму денегъ государство можетъ выпускать въ видѣ надлежащимъ образомъ завѣренныхъ (хотя бы и не обезпеченныхъ возможностью размѣна) бумажекъ.

საქართველოს
ეკონომისტი

скаго правительства по вопросу о признаніи отвѣтственности Азербейджана за обращавшіяся въ его предѣлахъ боны Закавказскаго Комиссаріата. Эти колебанія тѣмъ показательнѣй, что закавказскіе боны не подлежатъ обмѣну на золото и вообще ничѣмъ не обезпечены. „Признанія ихъ Азербейджанскимъ правительствомъ имѣло непосредственно лишь моральное значеніе. „И все же правительство Азербейджана не сразу согласилось дать это признаніе бонамъ.

4) Съ точки зрѣнія научно экономической *фальшивыми должны быть признаны* всѣ бумажныя деньги, выпущенныя безъ надлежащихъ гарантій, т. е. всѣ

произведенія печатныхъ станковъ „печатающихся“ въ обращеніи въ Россіи послѣ захвата Государственнаго банка и пр. кредитныхъ учрежденій большевиками. При этомъ никакого значенія не имѣютъ, печатались ли новыя деньги старыми машинами со старыхъ клише, или новыми машинами со спеціально заготовленныхъ литографскихъ камней, воспроизводившихъ рисунокъ старыхъ денежныхъ знаковъ. Имѣются сообщенія, что такимъ „кустарнымъ“ способомъ въ Россіи отпечатано бумажныхъ денегъ на сотни милліоновъ рублей.

(Окончаніе слѣдуетъ).

Вл. Войтинскій.

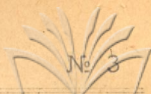
Пути въ Индію.

Съ самой зари исторіи Европы Индія являлась притягательнымъ центромъ для европейцевъ, сначала въ торговомъ, а затѣмъ въ политическомъ отношеніяхъ. Мечты о прямомъ пути въ Индію ведутъ начало еще съ древнихъ грековъ, явились причиной, какъ извѣстно, открытія Америки и всѣхъ позднѣйшихъ поисковъ болѣе прямыхъ путей черезъ сѣверо-западный или сѣверо-восточный проходы. Стремленіе проложить болѣе удобный морской путь въ Индію создало Суэцкій каналъ, въ политическомъ же отношеніи для созданія точекъ опоры на путяхъ въ Индію была колонизована голландцами и англичанами южная Африка, захваченъ послѣдними Еги-

петъ и бассейнъ р. Нила и Южн. Аравія, а также начато русскими продвиженіе въ Средней Азійи и на Памиры.

Съ конца XIX в. начались шаги въ новомъ направленіи для соединенія Индіи съ Европой, а именно сухимъ путемъ.

Вѣковое соперничество Россіи и Англій основывалось до японской войны, помимо вопроса о проливахъ и Константинополѣ, главнымъ образомъ на вопросѣ объ сохранѣніи сухопутныхъ границъ Индіи. Обладая могущественнымъ флотомъ, Англія считала до начала XX в. неуязвимой со стороны моря свою огромную Индійскую имперію, достигавшую въ 1914 г. до 4.856.000 кв. килом. (въ 9 разъ больше Франціи или

Германія и въ 10 разъ болѣе всего Кавказа съ Ставропольской губ.) съ 322 милл. жит. Продвиженіе русскихъ въ Среднюю Азію началось съ 60-хъ г.г. очень быстрыми шагами. Такъ, въ 1865 г. были завоеваны Ташкентъ и Самаркандъ, въ 1868 г. Бухара признала протекторатъ Россіи, въ 1873 г. Хива раздѣлила ея участь, Конандское ханство, подъ именемъ Ферганы, было присоединено въ 1876 г.; въ 1881—85 г.г. былъ занятъ Мервъ, долина р. Кушки и русскіе проникли въ область Афганистана съ сѣвера. Одновременно была начата въ 1884 г. постройка Закаспійской ж. д. изъ Красноводска въ нѣдра Туркестана.

Съ юга англичане, видя въ своей сѣв.-зап. границѣ Индіи съ Памиромъ и Афганистаномъ, единственное уязвимое ея мѣсто, съ особой энергіей распространяла свое вліяніе среди многочисленныхъ горныхъ племенъ сѣв.-западной границы, охраняющихъ подступы въ Индію съ сѣвера.

Въ 1907 г. было заключено важное соглашеніе Россіи съ Англійей по Средне-Азіатскимъ дѣламъ — было подтверждено включеніе Афганистана въ сферу англійскаго „вліянія“, Персія же, гдѣ до того времени англійское и русское вліянія постоянно боролись другъ съ другомъ, была раздѣлена на 3 „зоны“. Сѣверная или „русская зона“ обнимала весь сѣверъ Персіи съ Тегераномъ, Тавризомъ, Испаганью и Межедомъ, южная или „англійская“ — Ю.-В. уголъ Персіи съ Бендеръ-Аббасомъ и входами въ Персидскій заливъ; лежащая между ними „нейтральная зона“ съ Буширомъ и Кермономъ, простиралось отъ афганской до турецкой границы.

Это соглашеніе, однако, не привело къ соперничеству и не привело къ „мирному сотрудничеству“.

Этимъ соперничествомъ двухъ державъ и воспользовался „третій“, а именно Германія съ своими грандіозными планами проникновенія въ Средн. Азію „сухопутнымъ путемъ“

Начало этому движенію дано было Вильгельмомъ II въ 1889 г., когда въ первые въ германскихъ и австрійскихъ банкахъ и торговыхъ округахъ появился проектъ такъ наз. багдадской ж. д., горячо ими поддержанный. Еще до того въ 1858 г. въ Турціи Deutsche Banc основалъ „Германское общество анатолійскихъ ж. д.“. Проектъ багдадской дороги являлся дальнѣйшимъ развитіемъ анатолійскаго. Сначала онъ былъ принятъ съ нѣкоторыми сомнѣніями въ возможности его исполненія вслѣд. техническихъ трудностей. Главною гранью его являлось воскрешеніе опустѣвшихъ и заброшенныхъ областей древней человѣческой культуры — Ассиріи и Вавилоніи, и нѣдръ Малой Азіи. Проведеніе сплошного рельсового пути отъ Константинополя черезъ всю Малую Азію и Месопотамію къ Персидскому заливу воскрешалъ древніе области ранней зари человѣческой исторіи, открывалъ ихъ германской предпримчивости и давалъ выходъ къ Индійскому океану. Лозунгъ „отъ Гамбурга до Багдада“ сталъ новымъ девизомъ германской политики. Несмотря на множество затрудненій технического характера главная магистраль уже была къ 1915 и почти вся проведена. Она идетъ отъ береговъ Босфора черезъ Малую Азію, горы Тавра, Сѣв. Сирію, Ді-

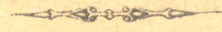
арбекирь и Моссуль къ Багдаду, откуда проектировалось продолженіе ея до Бассоры и Кавейта, лучшаго порта Персидскаго залива. Къ началу продвиженія англичанъ на Багдадъ въ 1917 г., за исключеніемъ участка Дярбекирь-Моссуль и перерыва въ Таврскихъ горахъ вся магистраль была уже готова. Отъ этой магистрали была продолжена Ангорская ж. д. по направленію къ Арменіи; по направленію къ Эгейскому морю средн. часть М. Азии соединена со Смирной особой смирнской вѣтвью; параллельно послѣдней идетъ Алошеръ-Ариунъ Карошесарская ж. д. Въ Сирии нѣмцами была построена сначала ж. д. изъ Бейрута въ Дамаскъ черезъ Ливанскія горы и изъ Яффы въ Іерусалимъ, а затѣмъ было приступлено къ постройкѣ большой магистрали, проходящей отъ Алеппо черезъ всю Сирию и Вост. Аравію вплоть до Мекки, причемъ предполагалось продолжить ее до Адена и соединить съ Іеменской ж. д., а также съ египетской сѣтью. Въ 1914 г. дорога эта доходила до Мекки. Въ будущемъ, т. образомъ, очертывались перспективы прямого рельсоваго германскаго сообщенія Константинополь—берега Персидскаго залива, Константинополь—Дамаскъ—Менна-Адень, Константинополь-Дамаскъ-Суэцкій каналъ и далѣе Каиръ-бассейнъ р. Нила.

Съ развитіемъ міровой войны намѣчается третій (послѣ морского—суэцкаго и сухопутнаго—багдадскаго) путь въ Индію.

И этотъ путь—черезъ Закавказье—является и болѣе безопаснымъ, и болѣе культурнымъ, и болѣе скорымъ. Путь этотъ—лежитъ черезъ одинъ изъ портовъ Западнаго берега Чернаго моря въ Поті или Батумъ моремъ, Поті—Тифлисъ—Баку, Баку—Красноводскъ моремъ, Красноводскъ—Асхабадъ—Мервъ Кушка по ж. д. Вотъ тѣ части новаго индійскаго пути изъ Европы до Кушки, который въ настоящее время намѣчается.

Путь этотъ даетъ закавказскимъ молодымъ республикамъ громадныя перспективы. Онъ сразу ставитъ Грузію въ центръ міровой политики и намъ Болгарія стала непремѣннымъ и очень важнымъ соединительнымъ звеномъ,—балканскимъ коридоромъ“ по пути Берлинъ—Константинополь—Багдадъ, такъ и Грузія становится такимъ же звеномъ между Европой и Индіей черезъ Закавказье. Многое конечно, въ этомъ новомъ направленіи еще неясно, проблематично, но одинъ взглядъ на карту показываетъ, что пришла пора и Грузіи вступить на путь широкой международной политики, а мѣстному населенію заинтересоваться болѣе, чѣмъ оно дѣлало до сихъ поръ средне-азиатскими вопросами и изученіемъ естественныхъ ресурсовъ Передней Азии, т. к. этимъ изученіемъ открывается возможность поднять производительныя силы самой Грузіи и увеличить благосостояніе ея народа.

А. Щепотьевъ.

Соціалъная политика и страхованіе рабочихъ.

I.

Изученіе существующихъ условій наемнаго труда, выясненіе всѣхъ отрицательныхъ сторонъ существованія рабочихъ, проведеніе цѣлаго ряда законодательныхъ мѣропріятій, имѣющихъ цѣлью улучшеніе матеріальныхъ, культурныхъ, политическихъ условій ихъ жизни, являются непосредственной задачей *соціальной политики* государственной власти.

При капиталистическомъ способѣ хозяйства, трудъ и капиталъ являются основными источниками развитія производительныхъ силъ страны и, слѣдовательно, главными рычагами всей соціальной политической жизни государства.

Созидавая всѣ цѣнности и блага, а слѣдовательно и капиталъ, трудъ въ различные эпохи исторіи экономическихъ отношеній мѣнялъ свое соціальное положеніе.

При существующемъ хозяйственномъ укладѣ жизни, трудъ оказался въ подчиненіи *капиталу*, созданному имъ самимъ.

Капиталъ при помощи прибавочной цѣнности *индивидуализировался* и сдѣлался источникомъ предпринимательской прибыли.

Отсюда противоположность интересовъ труда и капитала и различіе взглядовъ на задачи соціальной политики государственной власти и методовъ ея осуществленія.

Классовыя противорѣчія съ 70 годовъ прошлаго столѣтія, въ связи съ быстрымъ

ростомъ машиннаго производства и ухудшеніемъ положенія рабочаго класса, все больше и больше обострялись.

Трудъ не въ состояніи былъ своими собственными силами бороться съ объединеннымъ капиталомъ

Силой необходимости, во имя сохраненія своего государства, буржуазной государственной власти пришлось вмѣшаться во взаимныя отношенія рабочихъ и предпринимателей и осуществить нѣкоторыя соціальныя реформы.

Еще „железный“ Канцлеръ Бисмаркъ предвидѣлъ опасность „абсолютной хозяйственной свободы отдѣльныхъ лицъ и неограниченнаго, свободнаго соперничества и *юридическаго равенства* индивидовъ.

Главную задачу соціальной политики онъ усматривалъ въ государственномъ попеченіи о неспособныхъ къ труду рабочихъ путемъ *публично-правового страхованія*, на случай болѣзни, несчастія, старости и инвалидности. Наряду съ этимъ Бисмаркъ является творцомъ имперскаго закона отъ 21 октября 1888 г. противъ социалистовъ, съ цѣлью задуть социалистическія организациі, стремившіяся къ разрѣшенію рабочаго вопроса другими путями и методами. Какъ бы то ни было, но съ 80 годовъ прошлаго столѣтія начинается Эра крупныхъ соціальныхъ реформъ во всѣхъ культурныхъ промышленныхъ странахъ и въ особенности въ Германіи, ста-

вящихъ себѣ задачей смягченіе противорѣчій между трудомъ и капиталомъ.

Въ самодержавной Россіи фабричное законодательство находилось въ зачаточномъ состояніи. При отсутствіи какихъ либо политическихъ свободъ, коалицій, при безпощадномъ подавленіи всякой самодѣятельности рабочихъ и даже, въ нѣкоторыхъ случаяхъ, предпринимателей, говорить о возможности осуществленія при тѣхъ условіяхъ широкихъ социальныхъ реформъ не приходится.

И только Россійская Революція сразу выдвинула рядъ социальныхъ проблемъ, которыхъ высоко развитая промышленная Европа не могло разрѣшить и только отчасти осуществила.

Къ сожалѣнію послѣдующія событія воочію доказали полную неподготовленность Россійской демократіи и всего народа къ претворенію въ жизнь всѣхъ политическихъ и социальныхъ преобразованій.

Единственный уголокъ, гдѣ завоеванія революціи вообще, а въ частности въ области социальной политики, осуществляются и закрѣпляются это — Грузія.

Но въ этой области ожидать быстрога эффекта невозможно, ибо защита труда во всѣхъ видахъ и формахъ является весьма сложной и трудной задачей.

Исторія не знаетъ примѣровъ, когда бы глубокія социальныя реформы, протирѣчащія хозяйственнымъ, экономическимъ условіямъ страны, искусственно, вопреки историческому процессу, получили свое осуществленіе и дальнѣйшее нормальное развитіе.

Помимо этого, часто законодательная ох-

рана труда находится въ известной зависимости отъ социальной политики государственной власти другихъ странъ изъ опасенія подрыва отечественной промышленности и уменьшенія ея способности конкурировать на всемірномъ и ближайшемъ рынкахъ.

Вотъ почему, напр. настойчивыя требованія рабочихъ всѣхъ странъ о введеніи 8 часового рабочаго дня за малымъ исключеніемъ, до сего времени не получили своего удовлетворенія помимо другихъ причинъ политическаго характера въ частности — противодѣйствія предпринимателей.

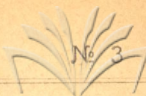
Отсюда международный характеръ социального законодательства и стремленіе къ международному соглашенію по вопросамъ социальной политики въ цѣляхъ облегченія отдѣльнымъ государствамъ осуществленіе социальныхъ реформъ.

Поэтому совершенно недостаточно декретировать 8 часовую рабочій день. Для дѣйствительнаго закрѣпленія такого крупнаго, социального завоеванія необходимо создать объективныя соотвѣтствующія экономическія условія.

Будучи созидателями всѣхъ цѣнностей и благъ, рабочіе въ своихъ же интересахъ, также въ интересахъ всего государства и народа, заинтересованы кровно въ непрерывномъ, прогрессивномъ ростѣ этихъ цѣнностей.

Рабочимъ надлежитъ это ясно осознать, и черезъ свои профессиональныя организациі содѣйствовать развитію интенсивности труда.

Предприниматели въ свою очередь обязаны всемірно усовершенствовать технику

საქართველოს
ეკონომიკის

производства, а власть должна создать благоприятныя условия и содѣйствовать тѣмъ и другимъ въ осуществленіи ихъ экономическихъ задачъ.

Для этого, ей надлежитъ въ первую очередь озаботиться поднятіемъ культурнаго уровня рабочихъ и всего народа, развитіемъ путей сообщенія, оздоровленіемъ населенія и пр. пр.

Въ области публично-правового страхованія рабочихъ отъ несчастныхъ случаевъ, инвалидности, болѣзней, старости и т. д. мы наблюдаемъ тѣже явленія.

Всѣ виды страхованія вызываютъ значительный расходъ со стороны предпринимателей, рабочихъ и государства.

Предприниматели, неся отвѣтственность за профессиональный рискъ, весь расходъ (страховые взносы) включаютъ въ издержки производства, что въ свою очередь отражается на цѣнахъ товаровъ и косвеннымъ образомъ можетъ вліять на развитіе промышленности.

Отсюда вытекаетъ то положеніе, что если бы государственная власть въ Грузіи предположила бы сразу ввести всѣ виды страхованія рабочихъ, то фактически осуществить эту реформу представлялось бы невозможнымъ.

Небольшая территория при незначительной плотности населенія, слабое развитіе промышленности, отсутствіе навыковъ къ широкой общественной самодѣятельности, финансовыя затрудненія, малочисленность и раздробленность предприятий, отсутствіе статистики труда, несомнѣнно послужатъ препятствіемъ къ скорѣйшему разрѣшенію

этой социальной проблемы объемамъ.

II.

Социальная политика демократическихъ странъ имѣетъ своей непосредственной задачей: государственное урегулированіе труда дѣтей, подростковъ, женщинъ и мужчинъ, какъ въ отношеніи рабочаго времени, такъ и высоты заработной платы (установленіе его минимума); урегулированіе школьнаго обученія, жилищнаго вопроса; созданіе особыхъ промышленныхъ судовъ (примирительныхъ камеръ), рабочей инспекціи; установленіе права коалицій, страхованіе рабочихъ на случай старости, инвалидности; страхованіе вдовъ и сиротъ и страхованіе отъ безработицы и т. д. Въ дальнѣйшемъ изложеніи я коснусь одного только вопроса — о страхованіи рабочихъ отъ несчастныхъ случаевъ.

Государство заинтересовано въ томъ, чтобы всѣми мѣрами возстановить трудоспособность рабочихъ, потерявшихъ ее при несчастныхъ случаяхъ. Оно не можетъ предоставить рабочаго и его семью на произволъ судьбы, на милость предпринимателя, или подъ защиту общегражданскихъ законовъ. Трудъ рабочаго единственный источникъ его дохода. Потерей трудоспособности рабочей становится въ положеніе паупера, а пауперизмъ для государства является болѣзью, съ которой надо бороться государственными мѣрами.

Предприниматели, въ особенности средніе и мелкіе, заинтересованы въ переложеніи возложенной на нихъ обязанности по обезпеченію увѣчныхъ рабочихъ и ихъ

საქართველოს
ეკონომისტი

семействъ на страховыя товарищества. Нѣсколько случаевъ смерти рабочихъ и ихъ увѣчье въ теченіи года и вытекающая обязанность выдачи пособія и пенсій, могутъ оказаться чрезвычайно чувствительнымъ для средняго предпринимателя и даже подорвать окончательно его дѣло.

У крупнаго предпринимателя является желаніе замѣнить случайные расходы во вознагражденію увѣчныхъ регулярными взносами въ страховыя общества, освобождающихъ ихъ отъ всякихъ претензій рабочихъ.

Для рабочаго, публично-правовое страхованіе отъ несчастныхъ случаевъ является крайней необходимостью въ связи съ развитіемъ машиннаго производства, повлекшаго за собою увеличеніе несчастныхъ случаевъ. Даже расширенная обще-гражданская отвѣтственность не можетъ послужить гарантіей обезпеченія рабочихъ и ихъ семей отъ матеріальныхъ послѣдствій профессиональныхъ несчастныхъ случаевъ.

Въ виду особой природы отношеній рабочаго къ предпринимателю и условій труда, профессиональный рискъ освобождаетъ рабочаго отъ обязанности доказыванія (onus probandi) причинной связи между несчастнымъ случаемъ и виной предпринимателя. Расширеніе общей гражданской отвѣтственности и состоитъ въ томъ, что для вознагражденія потерпѣвшаго не требуется наличія причинной связи, а требуется лишь внѣшняя связь между причиной и слѣдствіемъ. Далѣе, законъ устанавливаетъ норму вознагражденія, условія полученія его, ограничиваетъ свободу соглашенія или вовсе запрещаетъ относительно вознагражденія рабочихъ. Но и такая расширенная

обще-гражданская отвѣтственность является крайне недостаточной.

У рабочихъ нѣтъ никакихъ гарантій въ постоянной солидности предпріятія и въ возможности полученія ими и ихъ семьями пожизненной пенсіи.

Кромѣ того, постоянныя уклоненія предпринимателей отъ своихъ обязанностей по возмѣщенію ущерба потерпѣвшимъ создало цѣлый рядъ судебныхъ процессовъ, всей тяжестью ложившихся на плечи рабочихъ.

Вся совокупность этихъ обстоятельствъ побудило Западно-Европейскія законодательства ввести принудительное страхованіе рабочихъ отъ несчастныхъ случаевъ.

Въ этомъ отношеніи классической страной является Германія. Нѣкоторымъ цифровыми данными можно вполне освѣтить положеніе дѣла страхованія въ этой странѣ.

Законъ о страхованіи рабочихъ былъ изданъ 15 іюня 1883 г.; законъ о страхованіи рабочихъ отъ несчастныхъ случаевъ 6 іюля 1884 года; на лицъ, занятыхъ въ сельскомъ хозяйствѣ и въ лѣсныхъ промыслахъ, оба вышеуказанныхъ закона были распространены закономъ 5 мая 1886 г.; для строительныхъ рабочихъ — закономъ 11 іюля 1887 г.; для матросовъ и вообще лицъ, занятыхъ работами по судоходству — закономъ 12 іюля 1887 г.; законъ 12 іюня 1889 о страхованіи инвалидности и старости; законъ 30 іюня 1900 пересмотрѣлъ и объединилъ постановленія о страхованіи болѣзней и несчастныхъ случаевъ, распространивъ ихъ на мелкую домашнюю промышленность; закономъ 19 іюля 1911 г. введено страхованіе вдовъ и сиротъ.

Этотъ перечень законовъ иллюстрируетъ

колоссальное развитіе страхового дѣла, степень обезпеченности трудовыхъ массъ, ибо объединяетъ всѣ почти категоріи лицъ, занятыхъ трудомъ.

Число лицъ, застрахованныхъ отъ несчастныхъ случаевъ: ¹⁾

Въ 1885 г.	3	мл. чел.
„ 1889 г.	13,4	„ „
„ 1901 г.	17,4	„ „
„ 1902 г.	17,6	„ „
„ 1909 г.	23,8	„ „ (37,2 ⁰ / ₀ всего населенія).

На 1000 человекъ населенія застрахованныхъ въ учрежденіяхъ по государственному страхованію отъ несчастныхъ случаевъ было въ 1885 г., 1891 г., 1901 г., 1902 г., 1909 г.

„ 332 чел. 332 чел. 305 чел. 305 чел. 359 ч.

Расходъ по страхованію отъ несчастныхъ случаевъ выразился въ слѣдующихъ цифрахъ (въ милліонахъ марокъ):

1885—1902 г.

Расходъ по леченію	22
Разнаго рода помощь въ первыя 13 недѣль	5,3
Помѣщ. въ лечебницы	33,7
Рента родственникамъ	9,2
Рента потерпѣвшимъ	577—
На погребеніе	5,7
Рента родственникамъ умершихъ	149,8
Единовременная уплата вдовамъ	6,2
„ Иностранцамъ	2,5

Всего 811,4 мил. марокъ.

Въ 1909 году, при общемъ населеніи въ

¹⁾ Свѣдѣніями за періодъ съ 1910—1917 въ настоящій моментъ не располагаю.

64 милліона чѣловѣкъ, было застраховано отъ несчастныхъ случаевъ 23,8 мил. чѣлов. (37,2⁰/₀ населенія). Доходы страховыхъ товариществъ въ 1909 г. достигли 214 мил. марокъ, а за періодъ времени съ 1885 по 1909 г.—2.279 мил. марокъ.

По всѣмъ тремъ отраслямъ страхованія, доходы въ 1909 г. достигли 894 милліоновъ марокъ, а съ 1885—1909—10.685 мил. марокъ. Таковы поистинѣ блестящіе результаты дѣла страхованія рабочихъ.

Германская система покоится на обязательномъ участіи предпринимателей въ особыхъ страховыхъ товариществахъ на началахъ взаимной отвѣтственности.

Итальянская система допускаетъ страхованіе рабочихъ и въ частныхъ акціонерныхъ компаніяхъ.

Первая система несомнѣнно предпочтительнѣй. Отличительными чертами Германскихъ законовъ о страхованіи рабочихъ отъ несчастныхъ случаевъ являются:

- 1) распространеніе ихъ на всѣ категоріи рабочихъ, занятыхъ не только въ фабрично-заводской промышленности, но и въ другихъ предпріятіяхъ, торговыхъ заведеніяхъ, лѣсныхъ промыслахъ, строительныхъ работахъ и пр и пр.;
- 2) вводится обязательность страхованія;
- 3) страхованіе распространяется на всѣ несчастные случаи, за исключеніемъ злого умысла (dolus malus) рабочихъ;
- 4) всѣ расходы по страхованію падаютъ на предпринимателя;
- 5) устанавливается начало взаимности и солидарной отвѣтственности;
- 6) вводится государственный контроль надъ всѣми страховыми товариществами, въ лицѣ имперскаго бюро страхованія (Reichsversicherungsamt)

и мѣстныхъ учреждений; 7) учреждаются особые третейскіе суды по страховымъ дѣламъ, состоящіе изъ рабочихъ и предпринимателей на паритетныхъ началахъ, подъ предсѣдательствомъ государственнаго чиновника; 8) представители рабочихъ принимаютъ участіе въ третейскихъ судахъ и въ полицейскихъ разслѣдованіяхъ несчастныхъ случаевъ.

III.

Русское Законодательство, закономъ отъ 2 іюня 1903 г., установило правила о вознагражденіи пострадавшихъ, вслѣдствіе несчастныхъ случаевъ рабочихъ и служащихъ, причемъ крайне ограничило кругъ лицъ, на которыхъ эти правила распространяются. Законъ имѣетъ въ виду только служащихъ и рабочихъ фабрично-заводской, горной и горнозаводской промышленности.

Основной недостатокъ закона состоитъ въ томъ, что отвѣтственными передъ рабочими, потерпѣвшими отъ несчастныхъ случаевъ, являются *предприниматели*. Несостоятельность предпринимателя можетъ поставить потерпѣвшаго и его семью въ критическое положеніе. Отнесеніе платежей, причитающихся, на основаніи правилъ о вознагражденіи потерпѣвшихъ, къ долгамъ перваго разряда (Уст. суд. торг. ст. 506 п. 5 по прод. 1906 г.,) не улучшаетъ ихъ положенія, ибо конкурсный процессъ крайне несовершенный, да и сокрытіе имущества весьма часто практикуется.

Права пенсіонеровъ могутъ также пострадать и при прекращеніи дѣятельности предприятия и переходѣ его къ другому лицу.

При такой системѣ совершеннo не обеспечивается уплата пенсіонерамъ причитающагося вознагражденія.

Указанные дефекты были исправлены закономъ 23 іюня 1913 г. объ обязательномъ страхованіи рабочихъ.

Законодательство приняло систему обязательнаго страхованія въ особыхъ страховыхъ учрежденіяхъ (*zvangsversicherung*).

Эти учрежденія вполне обеспечиваютъ интересы увѣчныхъ и пенсіонеровъ, ибо возможность объявленія ихъ несостоятельными почти исключается.

Всѣ доходы страховыхъ обществъ сообразуются съ предстоящими расходами. Средства ихъ состоятъ изъ: 1) единовременныхъ и ежегодныхъ взносовъ участниковъ, 2) доходовъ съ имущества товарищества, 3) пожертвованій, 4) штрафовъ и пеней, налагаемыхъ товариществомъ и 5) случайныхъ поступленій,

Порядокъ расходванія суммъ товарищества служитъ гарантіей его прочности.

Доходы обращаются: 1) на образованіе *Пенсіоннаго фонда*, причемъ размѣръ его долженъ соответствовать въ теченіи первыхъ 10 лѣтъ со времени введенія въ дѣйствіе закона—суммѣ годовыхъ окладовъ пенсій, причитающихся всѣмъ наличнымъ пенсіонерамъ, умноженной на *десять*; начиная съ одиннадцатаго года—*капитализуемой стоимости пенсій*, причитающихся всѣмъ наличнымъ пенсіонерамъ и т. д. 2) На уплату пособій и иныя единовременныя выдачи: 3) На покрытіе расходовъ по управленію дѣлами товарищества; 4), На образованіе *запаснаго капитала* и 5) На покрытіе расходовъ по принятію

мѣрь для предупрежденія несчастныхъ случаевъ и для ослабленія послѣдствій этихъ случаевъ. Всѣ расчеты страховыхъ обществъ основаны на статистическихъ данныхъ, таблицахъ. Тарифъ взносовъ съ возможной точностью долженъ соответствовать степени связанной съ работой опасности. Все это вполнѣ обезпечиваетъ рабочимъ и ихъ семьямъ причитающееся имъ вознагражденіе.

Поэтому нѣтъ никакой необходимости государству, въ особенности такому молодому какъ Грузія, сосредоточить страхованіе въ Правительственныхъ установленіяхъ.

Для характеристики устойчивости страховыхъ обществъ отъ несчастныхъ случаевъ приведу нѣкоторыя данныя, хотя и устарѣлыя, но ярко характеризующія финансовое положеніе страховыхъ обществъ и въ настоящее время.

Для 64 страховыхъ союзовъ предпринимателей въ Германіи мы имѣемъ слѣдующія данныя (въ тысячахъ марокъ).

	1887 г.	1888 г.	1889 г.
Расходы . . .	19.157	25.207	29.677
Доходъ . . .	35.319	54.192	73.272

По вопросу объ устойчивости страховыхъ обществъ чрезвычайно интересны свѣдѣнія о дѣятельности шести окружныхъ страховыхъ обществъ въ Россіи, дѣйствовавшихъ на основаніи закона 23 іюня 1912 г. Пять изъ нихъ открыли свои дѣйствія съ 1 января 1914 г.*), а одно съ 16 марта 1914 г. **).

*) Архангельское, Кіевское, Петроградское, Прибалтійское.

**) Одесское Товарищество.

Общая сумма всѣхъ взносовъ въ 1914 г. составляетъ 5, 149.294 руб. На 31 декабря 1914 года общая сумма пенсіоннаго фонда—1,360,964 р. 96 к. запасный капиталъ—617.265 р. 74 к.

Въ первой годъ существованія страховыхъ обществъ было признано цѣлесообразнымъ образовать резервный фондъ, ибо въ отношеніи нѣкоторой части пострадавшихъ отъ несчастныхъ случаевъ исходъ причиненныхъ имъ увѣчій въ 1914 году оказался невыясненнымъ.

Этотъ фондъ выразился въ суммѣ 1,992.263 руб. 64 коп.

Расходы по управленію, на разѣзды и пр.—447.929 р. 58 к.; на инспекцію, вознагражденіе врачей, содержаніе юридическаго отдѣла—43.791 р. 63 к.; расходы на лечение пострадавшихъ—287.623 р. 50 к. пенсін (пострадавшимъ, вдовамъ, сиротамъ родственникамъ согласно ст.: 26, 27, 28, 29, 30, 31, закона),—60.377 р. 86; единовременныя выдачи, (ст. 35.) замѣняющія собою пенсін,—278.704 р. 82 к.

Къ концу года, не считая пенсіоннаго, резервнаго фондовъ, запаснаго капитала, оказался свободный остатокъ (прибыль) въ суммѣ 458.728 р. 83 коп.

Всего застрахованныхъ предпріятій числится 4439; застрахованныхъ рабочихъ и служащихъ—802.898;

Общая сумма заработной платы, принятой за основаніе для исчисленія страховыхъ взносовъ—258,344,366 р. 90 коп.; общая сумма единовременныхъ и ежегодныхъ взносовъ—5 513.307 руб. 57 коп.

Слѣдовательно на каждые 1000 руб. заработной платы годичный страховой

взносъ достигаетъ 21 руб. т. е. почти вдвое меньше, чѣмъ взимаемая частными акціонерными страховыми обществами премія.

Несчастныхъ случаевъ, имѣвшихъ мѣсто въ 1914 г., было 53,634. *Процентное отношеніе числа несчастныхъ случаевъ къ числу застрахованныхъ выразилось всего въ 6,34‰; число случаевъ со смертнымъ исходомъ по отношенію къ общему числу несчастныхъ случаевъ—0,42‰; число случаевъ, повлекшихъ за собою постоянную утрату трудоспособности пострадавшихъ къ общему числу несчастныхъ случаевъ—10,56‰; случаевъ, повлекшихъ за собою временную утрату трудоспособности пострадавшихъ къ общему числу несчастныхъ случаевъ—89,20‰.*

Такимъ образомъ, изъ приведенныхъ дан-

ныхъ изъ дѣятельности шести страховых обществъ за одинъ годъ послѣ своего возникновенія, съ несомнѣнною явствуетъ, что при правильномъ расчетѣ страховых взносовъ, при незначительномъ % смертности и полной потери трудоспособности, возможно введеніе страхованія рабочихъ и на небольшой территоріи, съ небольшимъ количествомъ предпріятій. Скажу больше, даже при значительномъ % смертности и при увеличеніи количества несчастныхъ случаевъ страховое общество, по изложеннымъ выше соображеніямъ, вполне обеспечиваютъ рабочимъ и ихъ семьямъ получение ими пособій и пенсій. Это необходимо учесть при введеніи страхованія въ Грузіи,

(Продолженіе слѣдуетъ).

Г. Менделевъ.

ХРОНИКА.

Грузія

Жидкое топливо въ Грузіи.

Постановленіемъ Правительства, съ 1-го августа с. г., для нуждъ городскихъ самоуправленій, электрическаго освѣщенія и всѣхъ промышленныхъ предпріятій Республики, оборудованныхъ двигателями внутреннего сгорания, было забронировано 137.000 пудовъ нефти, находящейся въ резервуарахъ желѣзной дороги. Количество это, помимо незначительнаго запаса для нуждъ желѣзныхъ дорогъ, являлось единственнымъ нашимъ запасомъ жидкаго топлива.

Указанные 137.000 пудовъ нефти, вмѣстѣ съ 24.000 пуд., находящихся на разныхъ другихъ складахъ, по расчету Министерства Торговли и Промышленности, должны были хватить намъ до 10-го октября, т. е. на $2\frac{1}{3}$ мѣсяца. Сокращенная потребность въ жидкомъ топливѣ, выражается въ слѣдующихъ цифрахъ:

1. Тифлисское городское самоуправленіе: водопроводъ—32.000 пуд., двигатель трамвая—10.000 пуд., всего 42.000 пуд. въ мѣсяць, или 98.000 пуд. на $2\frac{1}{3}$ мѣс.
2. Прочія предпріятія тифлискаго района, оборудованныя двигателями внутрен-

няго сгорания: 20.000 пуд. или $2\frac{1}{3}$ мѣс, 46.666 пуд.

3. Города Кутаисъ, Поті, Самтреди и др. провинціальныя пункты 7.000 пуд. или 16.334 пуда за $2\frac{1}{3}$ мѣс.

Всего 161.000 пуд., имѣющихся въ распоряженіи министерства.

Министерствомъ по 1-ое октября отпущено:

Тифлис. город. самоуправл.	82.492 пуд.
Тифлис. о-ву фабрик. и завод.	42.200 пуд.
Провинціи	11.950 пуд.

Всего . 136.642 пуд.

Такимъ образомъ, изъ забронированнаго запаса въ 137.000 пудовъ на 1-ое октября оставалось лишь 358 пуд. нефти.

Къ 10-му октября изсякли всѣ запасы.

Министерство Торговли и Промышленности распорядилось весь свой послѣдній резервъ (состоящій изъ 1.000 пуд. нефти и 11.540 пуд. денатурированнаго керосина), находящійся на Аллавердскомъ мѣдоплавильномъ заводѣ передать тифлисскому городскому самоуправленію. Это дастъ возможность обезпечить хотя бы уличное освѣщеніе и работу водопровода еще на 2—3 недѣли, примѣрно до 30-го октября, до прибытія большой партіи нефти изъ Баку.

Попутно Министерствомъ Торговли и Промышленности, совмѣстно съ Министерствомъ Путей сообщенія и Тифлисскимъ Городскимъ Самоуправленіемъ приняты мѣры по развѣдкѣ мѣсторожденій нефти на территоріи Республики.

Завѣдывающій развѣдками инженеръ Циціановъ сдѣлалъ на двухъ засѣданіяхъ совѣщанія по топливу подробные доклады о

произведенныхъ имъ изысканіяхъ въ мѣсто-нахъ Ильдокани и Пховели, въ Кахетіи.

На нѣкоторыхъ участкахъ уже приступлено къ работамъ и эксплуатаціи.

При Министерствѣ Торговли и Промышленности учреждается особый Нефтяной Отдѣлъ, который долженъ объединить всѣ мѣропріятія по обезпеченію Республики жидкимъ топливомъ.

Производство хлопкового масла.

Производство въ Закавказьи хлопкового масла сосредоточивалось на 4-хъ заводахъ: Бр. Толле. Бр. Карлинскихъ и Басенцова въ Тифлисѣ, и на заводѣ „Хлопокъ и Масло“ на ст. Ляки. Послѣдніе два завода сгорѣли. Такимъ образомъ, все производство хлопкового масла сосредоточено нынѣ на 2 заводахъ въ районѣ г. Тифлиса. Въ настоящее время оба завода бездѣйствуютъ, такъ какъ исходный продуктъ—хлопковое сѣмя—ранѣе поступавшее, преимущественно, изъ Азербейджана и Эриванской губ. въ настоящее время не доставляется.

На дняхъ созванное по инициативѣ, заводчиковъ специальное Совѣщаніе при Министерствѣ Торговли и Промышленности обсуждало проектъ договора, заключеннаго между мѣстными заводчиками и Германо-Австро-Венгерскимъ маслянымъ картелемъ.

Главныя экономическія основанія договора заключаются въ слѣдующемъ,

Совмѣстно закупленное хлопковое сѣмя въ количествѣ до 800.000 пуд. дѣлится договаривающимися сторонами пополамъ, количество свыше 800.000 пуд. распределяется между маслянымъ картелемъ и мѣстными

заводчиками въ отношеніи 60% къ 40%, свыше 1 милліона пудовъ — 70% къ 30%.

Изъ произведеннаго количества масла мѣстные заводчики обязаны сдать масляному картелю 40% (изъ 400.000 п. сѣмянъ приблизительно получится 48 000 пуд. масла), а, при переработкѣ свыше 400.000 пудовъ сѣмянъ — 60%. Жмыхи остаются въ распоряженіи мѣстныхъ заводчиковъ.

Совѣщаніе высказалось принципиально за заключеніе указаннаго договора, принявъ во вниманіе возможность транзита сѣмянъ за-границу и имѣя въ виду что вывозъ за-границу изъ предѣловъ Грузіи всякихъ товаровъ регулируется Комитетомъ по товарообмѣну Грузинской Республики.

Въ самый договоръ были внесены нѣкоторыя поправки, между прочимъ и въ смыслѣ уравниенія распредѣленія сѣмянъ и выработаннаго масла изъ количества болѣе чѣмъ 400.000 пудовъ хлопкового сѣмени.

Текстильная промышленность въ Грузіи.

Министерство Торговли и Промышленности Грузинской республики усиленно занято вопросомъ о созданіи отечественной текстильной промышленности. Задача эта связана съ большими трудностями.

Какъ извѣстно, въ Грузіи совершенно нѣтъ машинныхъ ткацкихъ станковъ. При самомъ минимальномъ подсчетѣ, потребность республики въ тканяхъ собственнаго производства на ближайшее трехлѣтіе выражается въ 10 милліон. аршинъ (въ среднемъ по 1 арш. шерстяной матеріи и 9 арш. бумажной на душу населенія). Для этой работы необходимо 1000 станковъ, съ производительностью 10 арш. въ день, съ

расходомъ пряжи бумажной въ 30 пудовъ, а шерстяной въ 25 пудовъ въ день, или въ годъ 20000 пудовъ шерсти и около 40000 пудовъ хлопка.

Министерство Торговли и Промышленности, полагая, что въ настоящихъ условіяхъ Государство не могло бы взять на себя организацію и веденіе большого коммерческаго дѣла, предложило самимъ промышленникамъ создать эту организацію на принципѣ взаимнаго сотрудничества и концентрации производства, оставляя за собою контроль и общее руководство и обѣщая самое широкое содѣйствіе и поддержку.

Въ послѣднемъ засѣданіи избрана особая коммиссія изъ трехъ лицъ, коей поручено къ слѣдующему собранію разработать главныя основанія предполагаемой организаціи.

За-границей.

Денежное обращеніе въ Германіи.

По балансу германскаго Имперскаго банка на 23 августа количество банкнотъ въ обращеніи достигло 13, 111, мил. мар. Къ нимъ надо прибавить 7,933,7 мил. мар. билетовъ военно-ссудныхъ кассъ. Такимъ образомъ, количество бумажныхъ денегъ въ обращеніи въ Германіи превышаетъ 21 милліардъ марокъ. Къ нимъ еще надо добавить около 350 мил. мар. билетовъ Имперской кассы.

Передъ войною (23 іюля 1914 г.) количество банкнотъ въ обращеніи составляло всего 1. 871 мил. мар. Соотвѣтственно этому паль и курсъ марокъ.

На нейтральныхъ биржахъ по послѣднимъ даннымъ онъ былъ таковъ:

Паритетъ Курсъ. Паденіе въ $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ ном.цѣн.	
Амстер. (26 ав.)	59,2631,50—45,8
Цюрихъ (26 ав.)	123,4568,70—44,3
Копен (26 ав.)	88,1050,25—43,0
Стокгольмъ (26 ав.)	88,1045, 0—49,0

Къ настоящему времени германская марка на нейтральныхъ рынкахъ потеряла нѣсколько меньше, чѣмъ половину своей номинальной цѣнности.

Въ оккупированныхъ областяхъ Германія развиваетъ мѣстное бумажно-денежное обращеніе, чтобы не увеличивать количества своихъ собственныхъ денежныхъ знаковъ и не ронять ихъ курса. Такъ въ Бельгій дѣйствуетъ въ качествѣ эмиссіоннаго банка Société Générale de Belgique. На 1 августа 1918 г. имъ выпущено было банкнотъ, ходящихъ въ предѣлахъ Бельгій на 1,381,7 мил. франковъ. Въ русскихъ оккупированныхъ мѣстностяхъ ходятъ т. наз. Ost Rubel, выпускаемые также специальнымъ банкомъ. О количествѣ ихъ свѣдѣній мы не имѣемъ.

Во Франціи.

По послѣднему балансу французскаго банка количество банкнотъ въ обращеніи достигло 29,423,8 мил. франковъ (передъ войною ихъ было всего 6,051 мил. фр.). Золотой запасъ французскаго банка передъ войной составлялъ 4,697 мил. фр., теперь 5,435 мил. фр., въ томъ числѣ 2,037 мил. фр. за границей (переведено въ Англію по соглашенію съ британскимъ правительствомъ). Такимъ образомъ, золотое обеспече-

ченіе банкнотъ составляетъ 18,5 проц. На до войны оно доходило до 78 проц. всего выпуска банкнотъ. Паденіе цѣнности франка на 26 августа на нейтральныхъ рынкахъ достигало такихъ размѣровъ:

Паритетъ. Курсъ. Паденіе въ $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ ном.цѣн.	
Швейцарія на 23 ав.	100,00 76,50—23,5
Данія	72,00 57,50—20,1
Швеція	72,00 51, 0—29,2
Голландія	48,00 34,80—27,5

Франкъ на нейтральныхъ рынкахъ потерялъ приблизительно отъ $\frac{1}{5}$ $\frac{2}{10}$ до $\frac{3}{10}$ своей цѣнности, причемъ наиболѣе неблагоприятный курсъ для франковъ, какъ и для германскихъ марокъ, мы видимъ на шведскомъ рынкѣ, очевидно, въ связи съ усиленными закупками въ Швеціи, пресыщеніемъ ея иностранной валютой.

Міровая монополизациа хинина.

Срокомъ на пять лѣтъ (по 31 декабря 1923 года) заключенъ между явайскими плантаторами хиннаго дерева и тремя голландскими фабриками хинина (Amsterdam Maarsen въ Голландіи, Bandoeny на о. Явѣ) новый „хинный контрактъ“, имѣющій цѣлью, по словамъ журнала „Welthandel“, совершенно устранить участіе иностранныхъ фирмъ, въ томъ числѣ и германскихъ, въ торговлѣ явайскимъ хининомъ. Осуществленіе тенденцій этого контракта было бы равносильно возникновенію міровой монополизациа хинина, такъ какъ Ява доставляетъ 95 проц. всего количества поступающей въ продажу хинной корки.

Вмѣсто хлопка *).

Въ прежніе годы крапива доставляла Германіи очень цѣнную ткань. Но она была совершенно вытеснена хлопкомъ и лишь нѣкоторыя ткани продолжали называться крапивными, хотя онѣ и приготавливались изъ хлопка.

Въ настоящее трудное время крапива снова должна занять почетное мѣсто. Въ 1913 году Германія получила извнѣ 932000 тоннъ волокнистаго вещества, изъ нихъ 486000 тоннъ хлопка. Въ томъ же году Германія добыла 15.300 тоннъ волокнистаго вещества (изъ нихъ 11.600 тоннъ шедсти), т. е. едва 1,5%⁹/₁₀ необходимаго ей количества.

Такимъ образомъ, вопросъ—какимъ же способомъ одѣваться? приобретаетъ для Германіи все большее значеніе. Нужно со всѣмъ рвеніемъ взяться за выработку тканей, чтобъ стать, по возможности независимыми отъ иностраннаго ввоза.

Приходится вернуться къ прежде использованной, въ качествѣ ткани крапивѣ, которая даетъ тонкую, качественно высокую пряжу и въ нѣкоторыхъ отношеніяхъ превосходитъ хлопокъ. Выгоды, извлекаемая изъ крапивы, до сихъ поръ были сравнительно скудны. Хотя очень цѣнный сборъ давала дикорастущая крапива, но при правильномъ разведеніи ея будутъ гораздо

*). Заимствуемая нами изъ „Vossische Zeitung“ статья сообщаетъ о новомъ достиженіи германской индустріи, имѣющемъ огромное практическое значеніе. Было-бы хорошо, если-бы промышленники и сельскія хозяйства Грузіи обратили серьезное вниманіе на примѣръ Германіи и попытались примѣнить испытанный ею путь для обезпеченія страны сырьемъ для изготовленія тканей.

лучшіе результаты. Подходящей для этого земля той которая не можетъ быть использована для другихъ цѣлей, имѣется въ Германіи достаточное количество,—главнымъ образомъ, низменные болотистыя мѣстности. Долгое время препятствовали правильному воздѣльванію крапивы различныя теоретическія соображенія. Но общество обработки крапивы, основанное въ прошломъ году, доказало на дѣлѣ неосновательность этихъ соображеній.

Директоръ этого общества устроилъ правильную посадку крапивы на небольшомъ участкѣ въ 8 гектаровъ, вблизи Целендорфа. Здѣсь выяснилось, что крапива вовсе не требуетъ полусвѣта. Ей необходима сырая, богатая азотомъ почва—этому лучше всего соотвѣтствуютъ именно низменные, болотистыя мѣстности. Считаясь съ этимъ, общество устроило посадку крапивы вблизи Штеттина и въ другихъ подходящихъ мѣстахъ, которыя до сихъ поръ оставались не обработанными. Посадка можетъ производиться различными способами.

Крапивные кусты или корневые клубни сажаются съ помощью лопаты или кирки, можно также засѣвать крапивныя сѣмена посредствомъ ручной сѣялки. Всѣ эти различныя способы были продемонстрированы приглашеннымъ представителямъ печати на пробномъ участкѣ въ Целендорфѣ. Крапива выросла тамъ до значительной высоты, въ нѣкоторыхъ мѣстахъ она достигаетъ почти двухъ метровъ. Волокнистое вещество получается, главнымъ образомъ, изъ толстой высокой крапивы (*Urtica discica*).

Вопросъ правильной посадки и достаточной доходности крапивы, — само общество

засѣяло 28000 гектаровъ земли, — разрѣшается благопріятнымъ образомъ. Найдены также надлежащіе приемы для получения изъ крапивы волокнистаго вещества и для пряденія.

Волокна, сидящія на деревянномъ стеблѣ, связаны между собой мелкимъ веществомъ. Послѣднее необходимо удалить до начала пряденія. Это „обезклеиваніе“ устраивается очень просто. Въ Германіи имѣется цѣлый рядъ фабрикъ, которыя принимаютъ заказы по обработкѣ высушенной крапивы. Изъ 4 килограммовъ сухой крапивы получается отъ $2\frac{1}{4}$ — $2\frac{1}{2}$ метровъ ткани. 1 килограммъ волокнистаго вещества крапивы врядъ ли обойдется дороже одного килограмма хлопка.

Можно только пожелать чтобъ это общество обработки крапивы, состоящее на половину изъ частныхъ промышленниковъ, на половину изъ представителей Германской Имперіи и входящихъ въ нее составныхъ частей, продолжало бы свою дѣятельность и послѣ войны и заняло бы побольше участковъ подъ крапиву.

Само собой разумѣется, каждый моментъ устроить при желаніи собственную посадку крапивы. За 100 килограммовъ высушеннаго крапивнаго стебля уплачивается 28 марокъ, за 50 килограммъ сухихъ листьевъ, которые являются прекраснымъ кормовымъ средствомъ, уплачивается 10 марокъ.

Это общество, которое подчиняется отдѣленію военнаго министерства по добычѣ потребнаго для нуждъ арміи сырья, поддерживаетъ самостоятельныя начинанія и выплачиваетъ премію въ 400 марокъ за гектаръ правильно разведенной крапивы.

Конечно, энергично проводится и поощряется сборъ дико растущей крапивы. Вся эта работа должна Германіи доставить значительную, во всякомъ случаѣ, часть необходимой ей ткани, получение которой не будетъ находиться въ зависимости отъ условій ввоза изъ-за границы.

Р о с с і я.

Къ положенію текстильной промышленности въ Россіи.

„Вопросы Экономической Жизни“ (выходящія въ видѣ отдѣльнаго приложения къ большевистскимъ „Изв. Всер. Центр. Исп. Ком. Сов. Кр., Раб., Солд. и Каз. Деп.“) сообщаютъ слѣдующія свѣдѣнія о положеніи текстильной промышленности въ Россіи и о дѣйствиіи созданнаго Сов. Нар. Ком. „Центро-текстиля“.

Организція „Центротекстиля“.

Центротекстиль представляетъ изъ себя большой аппаратъ, въ которомъ работаетъ свыше тысячи служащихъ. Практическую дѣятельность Центротекстиль выполняетъ черезъ свои отдѣлы, во главѣ которыхъ стоятъ лица, работающія на основаніи указанія и постановленія Центротекстиля. Въ каждомъ наиболѣе важномъ отдѣлѣ работаетъ членъ Президіума Центротекстиля, который и санкціонируетъ то или иное практическое рѣшеніе завѣдующаго отдѣломъ.

Дѣятельность Центроткани.

«Центроткань», переименованная въ рас-

предѣлительный Отдѣль. «Центротекстиля», занимается распредѣленіемъ готовыхъ тканей среди населенія, руководствуясь задачами продовольствія, такъ какъ при распредѣленіи преимущество всегда отдается тѣмъ губерніямъ и областямъ, которыя снабжаютъ гражданъ республики хлѣбомъ. Практическую работу Центроткани можно характеризовать данными: съ 15 июня по 13 мая Центроткань распредѣлила 255.306,000 аршинъ, изъ которыхъ погружено 172.640,000 аршинъ, готово къ погрузкѣ 65.350,000 аршинъ. Общая сумма погруженного и приготовленного къ погрузкѣ 198.990,000 аршинъ. Изъ распредѣлительнаго товара транспортный отдѣль отправилъ 198,127 кип. свыше 198.127,000 аршинъ. По мѣсяцамъ эти отправки распредѣляются такъ:

въ августѣ	14,838	кип.
» сентябрь	17,145	»
» октябрь	10,358	»
» ноябрь	16,346	»
» декабрь	16,737	»
» январь	17,889	»
» февраль	9,303	»
» мартъ	33,735	»
» апрѣль	61,776	»

всего за указанный срокъ было отправлено 198,127 кип.

Финансовый контроль «Центротекстиля».

Съ переходомъ контроля въ Центротекстиль, недовольство за отсутствіе денегъ и задержка ихъ полученія въ банкахъ, переносилось на Центроткань. Такъ какъ финансовый контроль ближе стоялъ къ

текстильной промышленности, известно, на какую сумму Центроткань дала разрѣшеніе на право продажи мануфактуры, а также было известно, какія фабрики имѣютъ свои магазины, изъ которыхъ продавалась мануфактура, поэтому финансовый контроль дѣлалъ большія сокращенія въ выдачѣ денегъ. Вотъ данныя изъ дѣятельности Финансово-Контрольнаго Отдѣла при Центротекстиль:

Мѣсяць.	Требовавшаяся сумма.	Разрѣшенная сумма.
Февраль (11 дней).	38.748,710 р. 68 к. 108 дѣла.	19.284,240 р. 28 к.
Мартъ (26 дней).	43.398,869 р. 84 к. 154 дѣла.	21.544,836 р. 78 к.
Апрѣль (25 дней).	323.558,756 р. 08 к. 643 дѣла.	162.321,556 р. 15 к.
Всего	405.706,336 р. 60 к.	203.150,633 р. 21 к.

Такое соединеніе Государственно-Контрольнаго аппарата при Центротекстиль и торговыхъ операций не могло способствовать успѣшности закупки тканей, а наоборотъ вызывало, со стороны фабрично-заводскихъ комитетовъ, сильное противодѣйствіе, выражавшееся въ отказѣ отпускать мануфактуру по нарядамъ Центроткани до тѣхъ поръ, пока не будутъ уплачены деньги за мануфактуру полностью.

Финансовыя затрудненія.

Въ настоящее время самымъ больнымъ мѣстомъ въ текстильной промышленности являются финансовыя затрудненія. Отсутствіе средствъ въ предпріятіяхъ текстильной промышленности заставляло Рабочую Группу Центроткани усиленно искать хотя временный выходъ изъ создавагося финансоваго кризиса. Во избѣжаніе безрабо-

тицы на заводахъ необходимо было принимать интендантскіе товары, сбытъ которые въ ближайшемъ будущемъ не представлялось возможнымъ.

Такихъ товаровъ Центроткань приняла до 1-го апрѣля:

Хлопчато-бумажныхъ тканей на сумму 38.891,016 руб.

Льняныхъ тканей на сумму 2.015,000 р.
Сукна сѣро-шинельнаго на сумму 13.500,000 руб.

Всего 54.406.016 руб.

Закрывшіяся фабрики.

По свѣдѣніямъ Центроткани, которыя не могутъ претендовать на абсолютную точность, оказалось закрытыми 95 фабрикъ. Эти 95 фабрикъ, закрывшіяся съ 1914 г., по годамъ распредѣляются слѣдующимъ образомъ:

Съ 1904 до 1914 г.	зак.	10	пред.
Въ 1914 г.	»	10	»
» 1915 »	»	7	»
» 1916 »	»	5	»
до февр. 1917 г.	»	2	»
» окт. 1917 г.	»	13	»
» янв. 1918 г.	»	3	»
» апр. 1918 г.	»	6	»
Врем. закрыл. въ 1918 г.	»	10	»
Не устан. время закрытій	»	13	»
			95 пред.

У к р а и н а.

Эмиссія украинскаго банка.

Акции выпуска украин. банка на 1 милл. всѣ разобраны. Началась заблаговременная подписка на акции 2-го выпуска. Украинскій банкъ выпускаетъ ихъ на 2

милл. Въ программу второго очереднаго общаго собранія акціонеровъ внесенъ вопросъ о 3-мъ выпускѣ акций на 7 милл. рублей.

Въ Грузинской Республикѣ.

Грузинское правительство.

Вернувшійся въ Одессу изъ 40-дневнаго путешествія на Кавказѣ бывш. одес. комиссаръ г. Бараташвили передаетъ намъ слѣд. о положеніи вещей въ Грузіи.

Послѣ выдѣленія Грузіи (26 мая н. с.) правительство Ноя Рамишвили уступило мѣсто правительству Ноя Жорданія, въ которое входятъ Ной Рамишвили, Чхенкели (министръ иностр. дѣлъ).

Винная монополія.

Въ министерствѣ финансовъ признано желательнымъ возстановленіе на Украинѣ государственной монополіи на продажу спиртныхъ напитковъ.

Считаютъ, что правильно поставленная монополія отнюдь не будетъ поощреніемъ пьянства, а наоборотъ—однимъ изъ средствъ борьбы съ нимъ. Во первыхъ, уничтожается выдѣлка самогонки, во вторыхъ, будутъ урегулированы вопросы о нормальномъ употребленіи спирта и его правильномъ распредѣленіи. Наконецъ, предположено часть дохода отъ винной монополіи обратить прежде всего на культурно-просвѣтительныя нужды населенія. За норму душевого потребленія, предположено принять 0,33 ведра 40 гр. вина.

Для правильнаго распредѣленія спирта въ непродолжительн. времени состоится рядъ совѣщаній.